

LANDBRUKER'N

Hedmarken Nr 1. 2016

HAMAR

LØTEN

STANGE

RINGSAKER

Du kan finne igjen Månestråle når alt er i orden i fjøset

Livet er å ha tid. Tid til å gjøre noe helt annet.
Slik får vi energi til arbeid og omsorg
for de vi er glad i – både to- og firbente.

Fjøssystemer vet alt om hvordan fjøs bygges og driftes.
Og gode fjøs gir mer tid.

Derfor har vi blitt bonden og alle dyrenes førstevalg.

www.fjossystemer.no

FJØSSYSTEMER
Bonden og dyrenes førstevalg

Øst
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
ost@fjossystemer.no

Sør
3174 Revetal
Tlf. 33 30 69 61
sor@fjossystemer.no

Vest
4365 Nærbo
Tlf. 51 43 39 60
vest@fjossystemer.no

Nordvest
6770 Nordfjordeid
Tlf. 57 86 25 05
nordvest@fjossystemer.no

Midt
7473 Trondheim
Tlf. 72 89 41 00
midt@fjossystemer.no

Bygg
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
bygg@fjossystemer.no

Landbruker'n Nr. 1 – 2016, 14 årgang

Landbruker'n er et informasjonsblad for jord- og skogbruket på Hedmarken. Bladet utgis av Hedmarken Landbrukskontor og Landbrukskontoret i Ringsaker. Opplag 1500. Redaktør Andreas Karlsen. Forsidebilde: Vinterkledd furu i Tøstilia i Vallset. Foto: Hege G. Ottinsen. Grafisk utforming: Hamar Media avd. Nydal

Har ordet – Skogambassadør Innlandet Even Mengshoel.....	3	Grønn Gründer.....	16
Landbrukskontorene – kontaktinformasjon.....	4	Ny forskrift om plantevernmidler.....	16
Skogbruk og kulturminner.....	5	Store muligheter for grøntsektoren i Hedmark.....	17
Nybygging og ombygging av skogsveger.....	6	Muligheter i grøntproduksjonen.....	18
Skogplantelager i Ringsaker.....	6	Intervju med Rune Haglund om muligheter innen bærdyrking.....	19
Habitatvalg og beiteadferd hos storfe i sør-boreal skog.....	7	Fallende interesse for grøfletilskudd i 2015.....	20
Etablering av beiter på tidligere skogsmark.....	8	Styrking av produksjon, produsentmiljø og rekruttering i grøntsektoren.....	21
Elgbeitetaksering i Ringsaker 2015.....	8	Ny forskrift om floghavre.....	21
Tilskudd til dyr på utmarksbeite.....	9	Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL).....	22
Tall for organisert beitebruk 2015.....	9	Datakurs 2015 – Blæstad.....	22
Avsetning til skogfond.....	10	Faglig og sosialt nettverk for storfejøttprodusenter på Hedmarken.....	23
Tilskudd til skogkultur i Ringsaker 2016.....	10	Hønehirse, et svært uønsket ugras funnet i Ringsaker.....	24
Tilskudd til skogkultur i Hamar, Løten og Stange 2016.....	10	Ny forskrift: Absolutt krav om 2 meter vegetasjonssone.....	24
Kjørespor etter skogsdrift.....	11	Verdt å vite.....	25
Skogsveger og bruk av skogfond.....	11	Generelle miljøtiltak i jordbruket (RMP).....	25
Tiltak mot rødhyll på fornyingsfelt i skog.....	12	Soknadsfrister.....	27

Har ordet

Foto: Beritt Sanness, Mjøsens Skog

Skog og tre – en viktig del av klimaløsningene

Av Skogambassadør Innlandet **Even Mengshoel**

Verdens reserver av fossil energi er mer eller mindre gitte. Vi kan med sikkerhet slå fast at oljeøkonomien vil måtte få en relativt mindre betydning for Norge i framtida. Dette både på grunn av at tilgangen til økonomisk drivverdige forekomster reduseres, men også fordi teknologiutviklingen innen alternative fornybare energikilder – som sol, vind og bioenergi, går fort. Kombinert med teknologiutvikling innen for eksempel drivstoffgjerrige motorer, alternative drivstoffløsninger, batteriteknologi og energieffektivisering, vil markedet for olje reduseres. Det vil øke interessen for investeringer i nye produkter for et grønnere marked som svarer på klimautfordringene vi står overfor. Det vil bli lønnsomt å bytte ut svarte karboner med grønne. Spørsmålet er ikke om når det blir tomt for olje. Spørsmålet bør heller stilles om når det blir kommersielt ulønnsomt å pumpe opp mer. Minner om at

steinalderen heller ikke ble slutt på grunn av mangel på stein.

Klimatoppmøtet i Paris falt sammen med åpningen av verdens høyeste trehus i Bergen. Trehuset har selvsagt fått navnet «Treet». Huset som er hele 51 meter høyt og har 14 etasjer, er et byggesett som består av moduler plassert i et rammeverk i limtre. Vi kan være stolte over at dette prosjektet ble realisert ved hjelp av trekompetanse fra Innlandet – gjennom Moelven Limtre og prosjekterende Sweco på Lillehammer. Sammen med en bevisst og krevende utbygger, Bergen og Omegn Boligbyggerlag, har de utviklet en klimasmart løsning for bygg i høyden. Erfaringene herfra gir et godt grunnlag for Buchard sine planer om å sette ny høgerekord for trehus i Brumunddal. Det hadde vært artig om skogområdene fikk den rekorden, men viktigere enn det er at det åpner muligheter for større bruk av tre i bygg i det som defineres som urbane områder. Det er der vi ser at den største veksten innen byggsektoren kommer.

Med økt tilflytning og press på arealer i byer og bynære områder, er vi nødt til å bygge mer i høyden. Tre som materiale egner seg svært godt til dette formålet, siden konstruksjonene er lette og har kort oppføringstid. Tre er vårt eneste fornybare bygningsmateriale og det bidrar til å lagre karbon. I tillegg til at tre er miljøvennlig, skaper uttak og foredling av tømmeret fra norske skoger arbeidsplasser og gir verdiskaping lokalt.

Tre i bygg gir oss klimasmarte og energivennlige løsninger og er et viktig bidrag til å senke utslippene av klimagasser fra byggevirksomheten. Ifølge SINTEF står byggsektoren i 2015 for 40 % av energibruken og klimagassutslippene i verden. I forhold til utslipp fra trafikk, har dette fått lite oppmerksomhet. Det ligger store muligheter for skognæringa til næringsutvikling og ny verdiskaping i den omstillingen vi skal gjennom mot lavutslippssamfunnet.

Når dette skrives har vi akkurat fått rapporten fra Grønn skattekomisjon om omlegging av skattesystemet for å stimulere omstillingen til et grønt skifte. Den ble ikke akkurat noen oppløftende julelesning. Kommissjonen er på ville veier når de i stedet for å anbefale virkemidler for å stimulere til et aktivt skogbruk, anbefaler det stikk motsatte. Med et grunnsyn om at urørt skog er det beste for miljøet, er det logisk at det i rapporten anbefales at støtten til, og anledningen til å bruke skogfondsmidler til skogsveger, blir avvirket. Forslaget går på tvers av anbefalingene fra FNs klimapanel og Miljødirektoratet, hvor skogressursen beskrives som en avgjørende del av løsningen. Der pekes det på nødvendigheten av å mobilisere biologiske materialer for å kunne fase ut bruken av fossilt. For å få dette til, er det avgjørende med fungerende infrastruktur – fra skog til industri og videre til markedet.

Rapporten er en påminning om at kampen om å definere virkeligheten om skogen stadig dukker opp. Skogen gir positive opplevelser for mange. Mennesker er glade i skog og tre av mange ulike årsaker. Og det er bra. Siden skogen vokser langsommere enn folks minne, er det lett å få et inntrykk av at den alltid har sett ut som den gjør. Lett å glemme at skog er dynamisk og endrer seg fra frø til skog, fra hogstflate til ny skog igjen. Det er nettopp det som gjør tre til et fornybart materiale.

Innlandet har en sterk kultur for et aktivt kunnskapsbasert skogbruk og ledende industrimiljøer med nærhet til voksende markeder. Koblet sammen med kunnskapsmiljøer og en regional politikk og forvaltning som spiller på lag med næringa, er Innlandet det nasjonale tyngdepunkt innen skogsektoren. Når vi i tillegg vet at framtida er fornybar, gir det god grunn til å glede seg til den for oss som er glade i – og har tro på skognæringa.

LANDBRUKSKONTORENE

Ansatte på Hedmarken Landbrukskontor; Foran fv: Hege G. Ottinsen, Turid Stalsberg, Arild B. Wenersgaard, Anne Hval. Bak fv: Anton Tøsti, Bent Roger Hegg og Stein Enger. Ikke på bilde: Karl Owren

Ansatte på landbrukskontoret i Ringsaker; fv. Andreas Karlsen, Stein Inge Wien, Finn Sønsteby, Odd Willy Sandbakken, Sigrun Sigurdsson, Gerd Lodden Solberg. Foran; Ole Fredrik Dæhli, og Anne Marthe Lundby.

Hedmarken (Hamar, Stange, Løten)

Stein Enger – 62 56 24 26 / 90 69 39 35
stein.enger@stange.kommune.no

Karl Owren – 62 56 24 22 / 97 01 86 79
karl.owren@stange.kommune.no

Arild B. Wenersgaard – 62 56 24 27 / 92 46 67 91
abw@stange.kommune.no

Turid Stalsberg – 62 56 24 28 / 91 62 61 13
turid.stalsberg@stange.kommune.no

Hege G. Ottinsen – 62 56 24 24 / 41 66 38 05
hege.ottinsen@stange.kommune.no

Anne Hval – 62 56 24 20
anne.hval@stange.kommune.no

Bent Roger Hegg – 62 56 24 25 / 95 27 09 85
bent.roger.hegg@stange.kommune.no

Anton Tøsti – 62 56 24 23 / 91 76 39 70
anton.tosti@stange.kommune.no

Internettisider: www.stange.kommune.no/landbruk
www.facebook.com/hedmarken.landbrukskontor

Sentralbord Landbruksenteret: 62 53 30 50

Postadresse: Hedmarken landbrukskontor,
Postboks 214, 2336 Stange

Besøksadresse: Høyvangvegen 40, 2322 Ridabu

E-post: post@stange.kommune.no

Ringsaker

Stein Inge Wien 62 33 55 63 / 48 09 28 74
siw@ringsaker.kommune.no

Andreas Karlsen 62 33 55 60 / 95 84 51 40
kaa@ringsaker.kommune.no

Finn Sønsteby 62 33 55 64 / 91 13 04 07
fso@ringsaker.kommune.no

Odd Willy Sandbakken 62 33 55 65 / 45 47 37 99
ows@ringsaker.kommune.no

Gerd Lodden Solberg 62 33 55 66 / 97 97 84 73
gl@ringsaker.kommune.no

Ole Fredrik Dæhli 62 33 55 67 / 95 18 55 60
ofd@ringsaker.kommune.no

Anne Marthe Lundby 62 33 55 68
aml4@ringsaker.kommune.no

Sigrun Sigurdsson 62 33 55 69
sisi@ringsaker.kommune.no

Internettisider: <http://www.ringsaker.kommune.no/landbruk>

Landbrukskontoret: Tlf. 62 33 55 60

e-post: postmottak.landbruk@ringsaker.kommune.no

Postadresse: Ringsaker landbrukskontor, pb. 14, 2360 Rudshøgda

Besøksadresse: Stolvstadvegen 9, 2360 Rudshøgda

Landbruksvikarordningen i Ringsaker

Arnfinn Olsen – landbruksvikar.

Tlf: 62 36 87 23 (p)/ 951 21 091

Odd Willy Sandbakken – daglig leder

Tlf: 62 34 34 50 (p)/62 33 55 65 (a)/454 73 799

Arnfinn Olsen

Skogbruk og kulturminner

Av **KJETIL SKARE**
Arkeolog, Hedmark fylkeskommune

Helt siden isen trakk seg tilbake etter siste istid, og skogen vokste fram, har vi vært avhengige av ressursene i skogen for å overleve. Våre forfedres liv og virke i skogen har satt mangfoldige spor etter seg, noen spor er tydelige, mens andre er vanskelig å se selv for et trent øye.

Kulturarven etter de som ferdes i skogen før oss er verdifull, og det er vårt felles ansvar å ta vare på den. Det foreligger få skriftlige kilder fra våre tidlige forfedres liv og virke. Kulturminnene har derfor ikke bare en opplevelsesverdi, men er ofte de eneste kildene vi har til kunnskap om lokal historie og forhistorien.

Kulturminner og kulturmiljøer

Kulturminneloven definerer kulturminner som alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til. Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng. Etter kulturminneloven er det kulturhistorisk eller arkitektonisk verdifulle kulturminner og kulturmiljøer som kan vernes.

Det skilles tydelig mellom kulturminner som er eldre enn 1537 e.Kr. og de som er yngre. Alle kulturminner som er eldre enn 1537 er automatisk fredet. Det betyr at det ikke trenger å foreligge noe fredningsvedtak for kulturminnet. Kulturminnet trenger heller ikke være kjent, eller ligge inne i noe register for å være fredet. Rundt alle automatisk fredete kulturminner er det en sikringszone på 5 meter.

Skogene rundt jordbruksbygdene på Hedemarken er rike på kulturminner og kulturmiljøer. Her finnes fortsatt tydelige spor etter skogssette, løer, gamle veifar, dyrkingsspor både fra husmannsvesenet og fra jernalder. Mengden kullgroper og jernvinneanlegg viser hvor viktig jernframstillingen var for vår region i vikingtid og tidlig middelalder, og selv

Skade på tjæregroft etter markberedning med gravemaskin.

om fangstanleggene ikke er like mange og store som i Østerdalen, viser antallet fangstgroper at det var mye elg i området vårt også i tidligere tider, og at den var en viktig ressurs.

Kulturminneforvaltningen

Det er mange aktører i kulturminneforvaltningen, men kort fortalt er det tre hovedaktører i den offentlige forvaltningen som en skogeier normalt vil ha kontakt med.

1. Fylkeskommunen er regional kulturminnemyndighet og har blant annet som oppgave å kontrollere at ulike tiltak ikke kommer i konflikt med kulturminner som skal bevares.
2. Riksantikvaren er direktoratet for kulturminneforvaltning og har myndighet til å gi tillatelse til inngrep i fredete kulturminner.
3. Kulturhistorisk museum foretar utgravningene dersom Riksantikvaren gir tillatelse til inngrep i kulturminner, og setter vilkår om utgraving av kulturminnet før det blir skadet eller fjernet.

Normalt skal den enkelte skogeier forholde seg til sitt lokale landbrukskontor. Dersom man har spørsmål som gjelder kulturminner, kan man henvende seg direkte til fylkeskommunen. Fylkeskommunen har en "postkasserefunksjon" og dersom fylkeskommunen ikke har myndighet til å svare på henvendelsen, er det fylkeskommunens oppgave å videresende henvendelsen til rette instans.

Den praktiske forvaltningen foregår ikke på kontoret, men ute i skogen, og da kommer vi inn på skogbrukets ansvar.

Skogbrukets ansvar

Som tidligere nevnt er det mange ulike kulturminner i skogen. Svært få av disse kultur-

minnene er registrert og kjent for kulturminneforvaltningen. Det er skogeierne selv som har de beste forutsetningene for å kjenne kulturminnene i egen skog og i følge skogbruksloven er det skogeier som har ansvaret for skogbrukstiltak som blir utført på egen eiendom.

Miljømålene for skogbruket er fastlagt gjennom skogbruksloven, skogpolitikken og det øvrige regelverket. Skogbruket har selvstendige miljøoppgaver og et selvstendig ansvar for å sikre at hensyn til miljøverdier knyttet til skog blir ivaretatt når skogbrukstiltak gjennomføres. Miljøverdiene omfatter både naturverdier, verdier for friluftslivet og kulturminneverdier.

I utgangspunktet bør man unngå skade på alle kulturminner ved utførelsen av skogbrukstiltak. Både fordi det kan være vanskelig å skille mellom automatisk fredete kulturminner, og fordi yngre kulturminner også kan ha stor verdi. Noen kulturminner er enkle å ta hensyn til, fordi de er så små at en hogstmaskin lett kan stå utenfor sikringssonen og ta ned skogen på kulturminnet uten fare for å skade det. Andre kulturminner dekker store flater, som gamle dyrkningsflater med rydningsrøyser. De krever mer planlegging og forsiktighet for å unngå fare for å skade kulturminnet.

Flere skogeiere registrerer og merker kulturminner i forbindelse med skogbruksplanlegging og i forbindelse med skogsdrifta. I tillegg er det mer og mer vanlig å sette igjen miljøstubber rundt kulturminner ved avvirkning. Dette er en god måte å sikre at kulturminnene ikke tar skade ved senere tiltak som mark-

beredning eller skogplanting. På tross av mye godt arbeid og seriøse aktører, blir kulturminner skadet av skogbruket. Norsk institutt for kulturminneforskning har vist at i et avgrenset område i Åmot kommune var 16 % av kulturminnene knyttet til jernframstillingen skadet. Nesten all skaden var forårsaket av skogbruket, hvorav kjørespor og markberedning sto for 7 av 10 skader (NIKU Tema 18, 2006). NIKU har også rapportert fra et annet prosjekt, med kontrollregistrering av kjente kulturminner i 16 kommuner fordelt i hele Norge. I dette prosjektet kunne NIKU se en stor økning på antallet skadete kulturminner som lå i produktiv skog i perioden 2008 til 2014.

NIKUs tall viser at det fortsatt er et stort forbedringspotensial. Jeg tror at vi best kan

møte denne utfordringen ved å øke kompetansen til alle parter og at ivaretagelsen av kulturarven i skog utvilsomt fungerer best i et godt samarbeid mellom skogeier, entreprenør, skogbruksmyndighetene og kulturminneforvaltningen.

Referanser

St.meld. nr. 8 (1999-2000) Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøltilstand (NIKU Tema 18, 2006)

NIKU Fortidens minner i dagens landskap – kontroll av automatisk fredete kulturminner i utvalgte områder (nettet)

Kulturminner i Norge. Spor etter mennesker gjennom 10 000 år. Harald Jacobsen og Jørn-R. Follum. Tun Forlag as og Skogbrukets Kursinstitutt 2008

Foto: Kjetil Skare

Rydningrøys med kjørespor.

Les mer

Kulturminner og Landbruk (hefte).

Jørn-R. Follum. Skogbrukets kursinstitutt.

Nybygging og ombygging av skogsveger

Av **FINN SØNSTEBY**
Ringsaker landbrukskontor

Det er noen forhold som er viktig å være oppmerksom på når en planlegger tiltak på en skogsveg. Hvis ikke planleggingen og søknadsarbeidet er korrekt gjennomført, kan man faktisk risikere ikke å få tilskudd for ellers berettigede tiltak. Ved fellesveger må det være enighet om prosjektet blant skogeierne/grunneierne, og en fordelingsnøkkel for kostnadene må foreligge.

Kontakte kommunen for å avklare aktuelle spørsmål rundt prosjektet

- Valg av standard – vegklasse

- Trasèvalg mm
- Eventuelt utarbeidelse av fordelingsnøkkel

Prosess

- Utarbeide fullstendig vegplan/byggeplan for vegen – bør utføres av vegplanlegger
- Utarbeide vegsøknad som sendes kommunen (skjema LDIR-902)
 - o Vedlegg kart og vegplan/byggeplan med kostnadsoverslag
 - o Skogeier bør i denne fasen ha kontakt med entreprenør(er)
- Søknadspålitlige tiltak kan ikke iverksettes før byggetillatelse foreligger
- Tilskudd må omsøkes på eget skjema (LDIR-903)
 - o Tilskudd gis kun til tiltak som har godkjent vegsøknad og vegplan/byggeplan

- o Tilskuddet forutsetter at vegen bygges i henhold til Vegnormalenes vegklasser
- o Tilskudd kan gis til både ombygging og nybygging

Forskjell mellom vedlikehold og ombygging: Vedlikehold er løpende tiltak for å holde vegen i henhold til den vegklassen den er bygd etter. Vegvedlikehold er ikke berettiget tilskudd.

Ombygging er tiltak for å heve vegklassen, og er tilskuddsberettiget.

Skogfond:

Bruk av skogfond til vegbygging forutsetter at tiltaket er utført slik normaler for landbruksveger krever i den aktuelle vegklassen.

Skogplantelager i Ringsaker

Av **FINN SØNSTEBY**
Ringsaker landbrukskontor

Ringsaker kommune har inngått avtale med Arne Ingvar Dobloug om leie av kjølelager for skogplanter fra våren 2016. Lageret ligger på gården Flisaker i Veldre, og Ringsaker kommune har investert i økt kjølekapasitet for å tilfredsstille kravet om maksimum 2 – 3 plussgrader i lagringsperioden. Ringsaker kommune dekker de årlige leiekostnadene.

Kjølelageret er aktuelt å benytte under vårplantesesongen, mens plantene for høstsesongen blir lagret ute på samme sted.

Lageret stilles til disposisjon for aktører

Foto: Finn Sønsteby

Plantelager

som betjener gårdsskogbruket i Ringsaker. Aktører som ønsker å leie lagringsplass for skogplanter, bes kontakte landbrukskontoret i Ringsaker.

Dette betyr at lagring av skogplanter ved Pellerviken i Brumunddal er avvirket.

Habitatvalg og beiteatferd hos storfe i sør-boreal skog

Foto: Morten Tofastrud

Storfeprosjekt.

Av **MORTEN TOFASTRUD**
Stipendiat i anvendt økologi,
avdeling for anvendt økologi
og landbruksfag, Høgskolen i Hedmark

Det foregår nå et 4-årig forskningsprosjekt i Stange og Romedal almenninger som har som hensikt å frembringe kunnskap om:

Habitat- og diettvalg hos storfe på skogsbeite, beiteatferd hos storfe på skogsbeite og tilvekst hos storfe på skogsbeite

Forskningsarbeidet inngår i en doktorgradsstilling ved Høgskolen i Hedmark, avdeling for anvendt økologi og landbruksfag. Kontorstedet er på Blæstad, men det er et samarbeidsprosjekt hvor også følgende aktører bidrar:

- Hedmarken landbrukskontor
- Fylkesmannen i Hedmark v/ landbruksavdelingen
- Stange og Romedal Almenninger
- Stange og Romedal storfebeitelag
- NIBIO (Norsk Institutt for Bioøkonomi)

Sommeren 2015 startet feltarbeidene. 29 storfe ble sluppet på beite påsatt avanserte GPS-halsbånd som var programmert for å ta posisjoner hvert 5. minutt. GPS-halsbåndene inneholder også aktivitetsmålere som måler dyrenes hode/hals posisjoner. Ved hjelp av supplerende atferdsstudier vil en masterstudent bruke data fra disse til å tolke dyras atferd til ulike tider gjennom beitesesongen. Posisjonene fra GPS-halsbåndene vil tas i bruk sammen med GIS (geografiske informasjonssystemer), som er datamaskinbaserte, vegetasjonskart over beiteområdene og almenningenes kart over skogbruksplan for å finne ut hvordan storfe tar i bruk ulike beiteområder i skog.

Kalv og mordyr vil bli veid for å studere sammenhenger mellom dyrenes valg av beiteområder, flokkstørrelse, antall beitedager, aktivitetsnivå og dyrenes tilvekst. Første års veging viste god tilvekst på vårfødt kalv med en gjennomsnittlig tilvekst på 950 gr/dg, det var imidlertid stor variasjon (650 – 1390 gr/dg). Det viste seg at i flokker med få dyr var tilveksten hos kalv større enn i flokker

hvor det ble sluppet mange dyr. Kalver som var ute i kortere beiteperiode (juli – august) hadde større tilvekst enn de som hadde lengre beitesesong (juni – september). Alle kyr økte vekta i løpet av beitesesongen i gjennomsnitt med 37,5 kg og 49,2 kg (henholdsvis kyr med og uten kalv).

Feltregistreringene vil fortsette somrene 2016 og 2017. Vi ønsker å utvide studiene med å ta i bruk drone for å studere flokkstørrelser til ulike tider av beitesesongen. Eventuelt vilt og næringssenter er i gang med registreringer av skader på foryngelsesfelt av gran og vi ønsker å bruke data fra disse studiene for å lage en kost – nytte analyse for storfebeite i produktiv skog. Det er også ønskelig å studere hvordan det øvrige viltet i beiteområdene påvirkes av storfebeiting og vi håper å komme i gang med å samle data for slike studier allerede i 2016. Alle registreringer og observasjoner vil gjøres med utgangspunkt i innsamlet data fra GPS-halsbåndene.

Etablering av beiter på tidligere skogsmark

Av **SIGRUN SIGURJONSDOTTIR**
Ringsaker landbrukskontor

De siste årene har det blitt etablert store innmarksbeitearealer på tidligere skogsmark. Erfaringer viser at det ikke blir like gode beiter av alt skogarealet som omdisponeres. Det kreves en betydelig innsats for å få til gode innmarksbeiter på tidligere skogsmark. Skogen er en viktig ressurs og behov for skogprodukter vil trolig bare øke i fremtiden. Det er derfor meget viktig for hver enkelt skogeier, og for samfunnet som helhet, at arealet blir enten produktiv skog eller godt innmarksbeite, og ikke et uproduktivt areal midt i mellom disse to alternativene.

God planlegging av arbeidet er en forutsetning for en vellykket etablering av innmarksbeiter:

- Minst ett år før hogsten utføres bør det være bestemt om det skal etableres innmarksbeiter på arealet.
- Dagens skoglov er ikke til hinder for etablering av innmarksbeiter. Derfor har hver enkelt skogeier et ansvar for å beregne

mulig avkastning av arealet med tanke på videre skog- eller fôrproduksjon.

- Størrelsen på arealet bør ses i sammenheng med antall beitedyr på eiendommen. Det er bedre å utvide etter hvert hvis behovet øker.
- Hvis hogsten utføres i vinterhalvåret bør materiale til gjerde bestilles og gjerdet settes opp påfølgende vår. Her er tid en viktig faktor. Arealet bør beites hardt helt fra første vekstsesong.
- Det bør gjøres en vurdering av om arealet trenger et aktivt tiltak som for eksem-

pel grøfting, markberedning, såing eller gjødsling. Hvis arealet har vært beitemark før tilplanting, går etablering av gode innmarksbeiter som regel raskere.

Utleie av beiteareal: I noen tilfeller kan det være aktuelt å etablere innmarksbeiter og leie ut arealet til husdyrprodusenter. Husk at det tar lang tid å etablere gode beiter. Minst 3 - 4 år dersom det ikke gjøres aktive tiltak for raskere etablering. Det bør settes opp en leiekontrakt for innmarksbeitearealet på lik linje med dyrket mark.

Utmarksbeite, Vollkoia i Ringsaker.

Foto: Yngve Rekdal

Elgbeitetaksering i Ringsaker i 2015

Av **FINN SØNSTEBY**
Ringsaker landbrukskontor

NIBIO (Norsk Institutt for Bioøkonomi) utførte på oppdrag av Ringsaker kommune elgbeitetaksering i Ringsaker i juni/juli 2015. Formålet med taksten var å gi et tverrsnitt av beitetil-

Beitende elg.

Foto: Finn Sønstebj

budet og beitetrykk i de skogkledde delene av kommunen.

Metodikk

Taksten ble ikke lagt til spesielle problemområder eller skogtyper, og representerer derfor et tilfeldig utvalg av den skogen som finnes innen hvert elgvald, og til dels for kommunen som helhet. Som en naturlig følge av elgvald- og skogfordelingen havnet halvparten av linjene henholdsvis innenfor og utenfor sperregjerdet for Ringsakerallmenningenes fellesbeite for husdyr. Beitetilbudet var så ulikt mellom de to områdene at takstresultatene er oppgitt separat for innenfor og utenfor gjerdet i rapporten.

Resultater

To hovedtyper beiteområder avtegnet seg i taksten; 1) sterkt grasdominerte åpne områder på seter-

mark og foryngelsesflater, hovedsakelig i mer høyereliggende trakter, og 2) randsoner langs gårdsskogene med til dels særs frodig feltsjikt.

Produksjonen av beitemark og furu var svært lav, spesielt innenfor sperregjerdet for fellesbeite. I følge taksten anses vinterbeitet for elg i Ringsaker som spesielt lavt, mens elgen sommerstid kan ta ut relativt mer beite fra feltsjiktet. Samtidig avdekket taksten et svært høyt beitetrykk på alle aktuelle treslag. I 2012 analyserte NIBIO elgmøkk fra området, og fant da også at elgens sommerdiett består av mindre lauv enn typisk for Østlandet (10-15% mot 30-40%).

Det er under vurdering om flere takstlinjer skal gjennomføres sommeren 2016.

Landbrukskontoret har hele taksten tilgjengelig for de som ønsker den.

Tilskudd til dyr på utmarksbeite

Av **ANNE HVAL OG HEGE G. OTTINSEN**
Hedmarken landbrukskontor

Av **GERD LODDEN SOLBERG**
Ringsaker landbrukskontor

Utmarksbeitene er en viktig ressurs i husdyrproduksjonen. *Jamført med veiledningsheftet for søknad om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket* kan det søkes om produksjonstilskudd for de dyra som oppfyller kravene om å være på utmarksbeiter i minst 5 uker. Dyret er på beite når det har tilfredsstillende beitemuligheter og hovedandelen av det daglige grovfôropptaket skjer ved beiting, dvs. minst 50 % av det daglige fôropptaket. Søker må gjøre en vurdering av forgrunnlaget til utmarksbeitet, og legge dette til grunn når antall dyr på utmarksbeiter i 5 uker føres opp i søknaden.

For dyr som har vært på utmarksbeiter i almenningene er dette uproblematisk da det her er store areal for dyra å beite på, flere steder er det også foretatt en kartlegging av hvor stort beitepresset kan være. Alle dyr på utmarksbeiter i minst 5 uker i almenningene/fjellet kan omsøkes.

For dyr som har vært på utmarksbeiter nede i bygda er det viktig at du som søker vurderer størrelsen og forgrunnlaget på utmarksbeite når antall dyr føres opp i søknaden. Dyret skal

ha hatt tilfredsstillende beitemulighet. Det kan være en vanskelig vurdering av hvor mange dyr som kan omsøkes, da variasjonen av forgrunnlaget på utmarksbeiter i bygda er stor samtidig som utmarksbeite ofte er inngjerdet sammen med, og kombineres med, beiting på innmarksbeiter og fulldyrka jord.

I forbindelse med behandling av produksjonstilskuddssøknaden kan det være aktuelt at du må fremlegge nødvendig dokumentasjon på at dyrene har vært på utmarksbeite lenge nok, og med tilstrekkelige beitemuligheter. Dette kan være egne notater (KSL), faktura på

Beregning av verdien på utmarksbeiter:

Rekdal (2006):

Arealbehov på 35-52 daa/ungdyr storfe
Arealbehov på 50-72 daa /gjennomsnitt for ammekue+kalv+ungdyr
Arealbehov på 9-13 daa/sau

Nortura og Norsk Landbruksrådgiving:
Avling 10-50 FEM/daa.

Gjennomsnittlig fôrbehov for storfe er 5,5 FEM/dag.

Gjennomsnittlig fôrbehov for sau/lam er 1 FEM/dag

Dette er ca. tall og det må gjøres individuelle beregninger i hver enkelt sak ettersom antall dyr i ulik alder og produksjon, og kvalitet på beitet varierer.

dyretransport, kart over arealene, behov for tilleggsføring eller annen dokumentasjon som grunnlag for tilskuddet.

Er du i tvil om utmarksbeitet ditt er stort nok i forhold til dyretall med hensyn til å søke tilskudd til dyr på utmarksbeite, ta kontakt med kommunen.

Utmarksbeiter

er areal som i gardskartet er markert som produktiv og uproduktiv skog, fastmark, myr og annet ikke klassifisert-areal. For dyr som har vært på utmarksbeiter i minst 5 uker utbetales kr 400,- pr ku/storfe og hest, og kr 141,- pr sau, lam, geit og kje (gjelder omgangen 31.7.15).

Ringsaker:

Høsten 2015 samlet landbrukskontoret i Ringsaker inn data fra 35 brukere som søkte på utmarksbeiter til storfe i bygda. Det ble levert inn kart over omsøkte utmarksbeiter, antall dyr, status/kvalitet på utmarksbeite og behovet for tilleggsføring av dyra. Med bakgrunn i disse opplysningene, beregninger utført av Yngve Rekdal (2006) samt Nortura og Norsk Landbruksrådgiving har landbrukskontoret satt en grense på minst 4 daa utmarksbeiter pr storfe i forbindelse med søknad om tilskudd til storfe på utmarksbeite i minst 5 uker.

Tall for organisert beitebruk 2015

Av **HEGE G. OTTINSEN**
Hedmarken landbrukskontor

Av **OLE FREDRIK DÆHLIE**
Ringsaker landbrukskontor

I beitesesongen 2015 ble det sluppet 2 257 sauer og lam i **Romedal og Stange almenning**. Med 275 tapte dyr gir det en tapsprosent på 12,2, mot 17,9 i fjor. Tapsforskjellene er store fra besetning til besetning, med tapsprosent fra 0 til 28,6. Det er sluppet 339 storfe i Stange og Romedal almenning, og det har ikke vært tap av storfe.

I **Løten og Vang almenning** er det sluppet 4 746 sauer og lam i beitesesongen 2015. Det er tapt 181 dyr tilsvarende en tapsprosent på 3,8, mot 6,7 i fjor. Forskjellene her spenner fra 0 til 12,5 % tap. På storfesiden er det sluppet 495 dyr og 2 er tapt, tapsprosenten blir da 0,4.

Det er generelt lave tapsprosent etter beitesesongen 2015, men noen har allikevel hatt betydelige tap. Noen områder har hatt fast innslag av rovdyr i løpet av sommeren, og besetninger i disse områdene har de største tapene. Totalt sett en god sommer, men svært varierende på besetningsnivå. Stange kommune har fått godtgjort kr 355 000,- til skadefelling av rovvilt i 2015.

I **Ringsaker** er det sluppet 6 133 søyer og 10 550 lam, til sammen 16 683 sau og lam på fjellbeite i 2015. For sau gir det en tapsprosent på

3,4 og for lam en tapsprosent på 4,8 som samlet gir en gjennomsnittlig tapsprosent på 4,3. Det er som i 2014 generelt lave tapstall i forhold til hva vi har opplevd i årene forut. Et tidlig ulveangrep i Furnes i beitesesongen gjorde sitt, ellers er det størst tap til fredet rovvilt i grove trekk i de samme områdene som pleier å ha slike utfordringer. Det er sluppet 1 624 storfe. Med et tap på 10 storfe gav det en tapsprosent på 0,6. Tap av storfe hadde en liten markant økning i 2015 uten at vi har fått dokumentert at det er grunnet fredet rovvilt og vet ikke hvorfor det ble økt tap.

		Sluppet	Tapt	Tapsprosent
Romedal og Stange almenning	Sau og lam	2 257	275	12,2
	Storfe	339	0	0
Løten og Vang almenning	Sau og lam	4 746	181	3,8
	Storfe	495	2	0,4
Ringsaker	Sau og lam	16 683	717	4,3
	Storfe	1 624	10	0,6

Avsetning til skogfond gir gunstig finansiering ved bruk til investeringer i skogbrukstiltak

Av **BENT ROGER HEGG**
Hedmarken landbrukskontor

Skogfond er et lovpålagt virkemiddel som skal sikre at du som skogeier har midler til å finansiere investeringer på din skogeiendom. Ved tømmerhogst skal en del av verdien på tømmeret settes av på skogfond.

Midler fra skogfondet kan brukes til å investere i ulike skogbrukstiltak knyttet til skogeiendommen. Du kan også ta ut lønn for eget arbeid. Det er nøye beskrevet hvilke investeringer fondet kan brukes til i forskrift om skogfond. Avsetning til skogfond er valgfritt i intervallet 4-40 % av tømmerets bruttov verdi.

Foto: Bent Roger Hegg

Plantet gran med gode vekstvilkår.

Skattefordelen ved skogfond

Inntekter fra et tømmer salg må du betale skatt av. Avsetning til skogfond skattlegges først når fondsmidlene tas ut og benyttes til godkjente skogbruksformål. Da er det bare 15 % som beskattes, mens 85 % er skattefritt. Denne skattefordelen blir da som et indirekte tilskudd i form av redusert skatt. Den reduserte skatten tilsvare ofte et ordinært tilskudd fra staten på 40-50 % av kostnaden, eller enda mer hvis du har høy skatteprosent.

Mer detaljert informasjon om skogfond kan du sjekke ut på www.skogfond.no

Skogfond kan du blant annet bruke til:

Skogkultur

- Markberedning
- Planting og suppleringsplanting
- Ungskogpleie / avstandsregulering
- Gjødsling
- Stammekvisting
- Grøfterensk og suppleringsgrøtting.
- Forhåndsrydding før tynning og underskudd ved tynning

Skogsilveier

- Vedlikehold (ikke til traktorveier)
- Bygging, ombygging og opprusting, inkl. velteplasser, snuplasser og bruer

Planer, miljø og kompetanse

- Skogbruksplan på papir og webbaserede løsninger, med og uten miljøregistrering
- Kompetansehevende tiltak og kurs knyttet til miljøhensyn, skogproduksjon og skoetablering.

Andre tiltak

- Investering i bioenergiltak
- Forsikring mot stormskader og brann på skog
- Etablering av juletreproduksjon
- Grensemerking ved jordskifte

Det er laget en egen nettside med informasjon om skogfundsordningen. Her kan du bl.a. finne en fullstendig oversikt over tiltak som kan finansieres med skogfond, med en forklaring på hva de enkelte tiltakene innebærer. Du finner også link til en skogfondskalkulator som hjelper deg å regne ut den økonomiske gevinsten ved å bruke skogfond til forskjellige tiltak. Sist, men ikke minst finner du linker for enkelt saldooppslag på egen skogfondskonto eller fullstendig innlogging i Skogfond på nett.

Har du spørsmål om skogfond er det bare å ta kontakt med landbrukskontoret i din kommune.

Tilskudd til skogkultur i Ringsaker 2016

Av **FINN SØNSTEBY**
Ringsaker landbrukskontor

Når det gjelder tilskuddsmidler til skogkultur i Ringsaker for 2016 prioriteres ungskogpleie og suppleringsplanting inkludert plantekjøp.

- Til disse tiltakene benyttes tilskuddssats 40 %

Markberedning og stammekvisting vil bli salderingsposter, dvs. tilskudd tildeles hvis det er midler igjen.

- Til disse tiltakene benyttes tilskuddssats inntil 30 %

Det forutsettes at kostnadene er forsvarlige i forhold til utførte tiltak og effekten av dette. Midlene som kommunen disponerer til dette formålet er begrenset og tilskudd vil bli tildelt så lenge det er tilgjengelige midler.

Søknadsfrist; Løpende, inntil 30. november.

Tilskudd til skogkultur i Hamar, Løten og Stange 2016

Av **KARL OWREN**
Hedmarken landbrukskontor

I 2016 vil det gis tilskudd til suppleringsplanting, markberedning og avstandsregulering/ungskogpleie

- Tilskuddssats 30 %
- Maks tilskudd pr. tiltak pr. eiendom kroner 50 000.-, inntil 1. desember
- Tilskudd suppleringsplanting – kun kostnader plantearbeid

Det forutsettes at kostnadene er forsvarlig i forhold til utførte tiltak og effekten av dette. Midlene som kommunen disponerer til dette formålet er begrenset og tilskudd vil bli tildelt så lenge det er tilgjengelige midler.

Søknadsfrist; Løpende, inntil 30. november.

Kjørespor etter skogsdrift

Av **BENT ROGER HEGG**
Hedmarken landbrukskontor

Sporskader er en stor utfordring for skogbruket og kan være en vesentlig utgiftspost i forbindelse med skogsdrift. Her på Hedmarken har vi en del arealer med bæresvak mark, noe som gjør at det er krevende å unngå kjøreskader. Kjøreskader er skjemmende, de kan føre til erosjon (jord og næringsstoffer), være til hinder for framkommelighet og medføre skade på gjenstående skog. Gjennom skogloven og sertifiseringskrav forpliktes skogbruket til å unngå kjøreskader så langt det lar seg gjøre. Der kjøreskader av betydning har oppstått etter drift, er skogeier forpliktet til å utbedre skadene.

Foto: Bent Roger Hegg

Kjørespor

Foto: Erik Holmen

Kjørespor

Erfaringsmessig oppstår det i en del tilfeller diskusjoner mellom skogeier og entreprenør/tømmerkjøper om hvem som skal betale oppretting av sporskadene i etterkant av drifta. Et godt råd for deg som er skogeier er å avklare før drifta starter opp hvem som har ansvaret for kostnadene for oppretting av sporskader.

Kan skogfond brukes til å reparere skader etter drift?

Nei, utbedring av terrengskader og hjulspor, eller opprydding av kvist i stier og løyper, ses på som driftskostnad.

Hvordan unngå kjørespor ved skogsdrift:

- Faren for kjøreskader reduseres i vinterhalvåret da marka har et teleglag og er snødekt
- Skader blir ofte størst i de våte periodene, med snøsmelting, telegløsning og nedbør vår og høst
- Kjøreskadene blir ofte verre der det er brunjord og myr og mindre der det er morene og berglendt
- Granmark og lauvskog er mer utsatt enn furumark
- Barlegging av kjøretrase er trolig det viktigste tiltaket i valgt driftsveg

Skogsveger og bruk av skogfond

Av **FINN SØNSTEBY**
Ringsaker landbrukskontor

Alle nybygde og ombygde bil- og traktorveger, inkludert velteplasser, som inngår i det permanente vegnettet og som er godkjent etter *Forskrift om planlegging og godkjenning av landbruksveger*, kan dekkes av skogfond med skattefordel. Enkle driftsveger som ikke krever godkjenning etter forskriften kan ikke dekkes.

- Skogfond med skattefordel kan brukes til vedlikehold av skogsbilveger.

- Skogfond kan ikke brukes til vedlikehold av traktorveger, men dersom istandsetting av traktorveg resulterer i standardheving, det vil si at vegen blir klassifisert i en bedre vegklasse enn tidligere, da ses dette på som opprusting og kan dekkes av skogfond med skattefordel. Slik opprustning skal godkjennes av kommunen på forhånd.

Kan alt sommervedlikehold av skogsbilveg dekkes av skogfond?

Ved årlig løpende vedlikehold i form av høvling, skrapping, slådding, salting og kratt-

fjerning, kan inntil 4 kr/løpemetere veg pr. år dekkes med skogfond. Når vedlikeholdet ikke utføres årlig, eller ved større vedlikeholdsprosjekter som grusing, grøfterensk, grøfteutvidelse, utskifting av stikkrenner, så kan høyere kostnader enn 4 kr/løpemetere dekkes med skogfond, men da skal melding sendes kommunen og arbeidet forhåndsgodkjennes. I tilfeller der vegen er skadet av plutselig hendelse som flom eller ras kan høyere kostnad enn 4 kr/løpemetere dekkes av skogfond uten forhåndsgodkjenning.

NIBIO POP

NIBIO
NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

VOL 1 - NR. 1 - AUGUST 2015

Tiltak mot rødhyll på foryngelsesfelt i skog

Inger Sundheim Fløistad¹, Ellen Finne², Torfinn Kringlebotn³, Morten Lysø⁴, Karl Owren⁵, Bård Skrøvset⁶, Finn Sønsteby⁷, Andreas Bostad Thaulø⁸ & Vegard Aarnes⁹

¹NIBIO, ²Fylkesmannen i Vestfold, ³Fylkesmannen i Hedmark, ⁴Landbrukskontoret i Follo, ⁵Stange kommune, ⁶Fylkesmannen i Østfold, ⁷Ringsaker kommune, ⁸Fylkesmannen i Oslo og Akershus, ⁹Landbrukskontoret Hobøl, Spydeberg og Askim

inger.floistad@nibio.no

I et samarbeidsprosjekt mellom fylkesmennene i Oslo & Akershus, Østfold, Vestfold og Hedmark og landbruksetaten i Ringsaker, Stange, Follo og Hobøl, Spydeberg & Askim har Bioforsk (nå NIBIO) gjennomført en studie av ulike strategier for bekjempelse av rødhyll (*Sambucus racemosa*) for å fremskaffe et bedre kunnskapsgrunnlag som grunnlag for råd om praktisk og effektiv bekjempelse. Hovedresultatene sammenfattes i dette temaarket.

Om rødhyll

Rødhyll er en gammel kulturplante som nå er i sterk spredning, blant annet på foryngelsesfelt i skog. Plantene blir opptil fire meter høye og vide i omkrets. Plantene blomstrer på fjorårsskudd og de karakteristiske røde steinfruktene modner allerede i juli (Figur 1).

Fugler er viktigste kilde til spredning av rødhyll til nye vokseplasser. Spesielt ved foryngelse av skog på gode boniteter kan det være behov for å gjennomføre effektive tiltak for å redusere konkurranse fra rødhyll. I risikovurderingen til Norsk svarteliste 2012 ble arten vurdert til kategori Høy risiko fordi arten med sin rike fruktsetting og saftige frukter kan påvirke utbredelsen av våre hjemlige busker med saftige frukter.

Figur 1: De røde fruktene modner i juli/august og spres med fugler til nye vokseplasser.

Planlegg foryngelsen

Rødhyll vokser raskt opp etter spiring, og etablerte planter kan ha en skuddvekst på et par meter i løpet av en sesong. Dersom det allerede er rødhyllplanter på en foryngelsesflate, bør bekjempelsestiltak skje før tilplanting med gran (Figur 2). Eventuell sprøyting kan da skje uten fare for sviskader på granplantene. Det kan plantes allerede dagen etter sprøyting, men for best effekt er det best å vente omlag en uke.

Mekanisk bekjempelse

Nedkapping av rødhyll har kortvarig effekt på grunn av plantenes evne til å utvikle nye skudd fra rothal-sen (Figur 3).

Tiltaket vil imidlertid fristille granplantene en periode og reduserer videre frøspredning dersom det gjennomføres før bærene modner. Mekanisk rydding kan være et aktuelt tiltak når det er tilstrekkelig for å fri granplantene for hemmende konkurranse i etableringsårene. Når granplantene er blitt høyere enn rødhyllbuskene vil de ha overtaket, og gradvis skygge ut disse. Det ser ikke ut til at tidspunkt på året har betydning for resultatet av nedkappingen.

Kjemisk bekjempelse

Sprøyting med glyfosat er den mest effektive metoden for bekjempelse av rødhyll, men skal bare gjøres der andre tiltak er vurdert å ikke være tilstrekkelig effektive eller hensiktsmessige.

På tilplantede foryngelsesflater er sprøytetidspunktet viktig. Etter granas vekst avslutning kan granplantene tåle glyfosat uten å skades. Tidspunkt for vekst-avslutning vil oftest være fra midten av august, men kan variere i forhold til provenienser og klimatiske forhold. For optimal effekt på uønskede arter som rødhyll, er glyfosat avhengig av god væsketransport i plantene. Siden rødhyll avslutter veksten tidlig, er det viktig at sprøytingen ikke skjer for langt ut på høsten dersom tiltaket skal ha ønsket effekt. Tidlig sprøyting gir best effekt, men krever også varsomhet i forhold til granplantene. Punktspøyting på rødhyll kan også være aktuelt.

Sprøyting med de dosene som grana tåler (skjekk etiketten for det aktuelle preparatet) vil ikke ta fullstendig knekken på rødhyll, men vil være tilstrekkelig til å gi granplantene et nødvendig forsprang.

Figur 2: Rødhyll etablerer seg raskt etter hogst og det er derfor viktig å sette inn effektive tiltak tidlig.

Figur 3: Rødhyll utvikler raskt stubbeskudd etter nedkapping og tiltaket har derfor kortvarig effekt.

Det er flere ulike handelspreparater med glyfosat som virksomt stoff, men det er ikke alle som er testet for toleranse på gran. Sjekk at preparatet er godkjent for bruk på skogplantefelt, følg anbefalt dosering for det aktuelle produktet, og vær nøye med utførelsen av arbeidet.

På grunn av søknadsplikten til Mattilsynet for sprøyting med traktormontert spredeutstyr på felt over 15 dekar er det viktig å planlegge tiltaket i god tid.

Lengre tørkeperioder fører til at planteveksten stopper opp. Da vil heller ikke glyfosat transporteres like effektivt og virkningen av sprøytingen kan bli dårligere enn i perioder med god plantevekst. På spesielt varme sommerdager kan også noe av sprøytevæsken fordampe fra bladoverflaten og både opptak og transport av glyfosat i plantene blir da dårligere.

Kombinasjon av mekanisk og kjemisk behandling

Å kappe ned etablerte og store planter for senere sprøyting på gjenveksten kan være aktuelt (Figur 4). Rødhyll bør kappes vinterstid/tidlig vår for å hindre frøspreddning. På grunn av rask gjenvekst etter nedkapping, bør eventuell sprøyting skje samme vekstsesong som nedkapping, men etter granas vekstavslutning hvis feltet er tilplantet. Denne doble bekjempelsen har i forsøk ikke gitt bedre resultat enn bare sprøyting. Kombinasjonen av mekanisk og kjemisk behandling er en løsning for å kunne sprøyte på lavere vegetasjon og dermed oppnå bedre presisjon. I henhold til skogbrukets miljøkrav skal sprøyting ikke skje på vegetasjon som er høyere enn 2 meter.

Figur 4: Rødhyll blir opptil fire meter høye dominerende busker der de får vokse fritt. Et aktuelt tiltak kan derfor være nedkapping kombinert med sprøyting.

NY FORSKRIFT OM PLANTEVERN MIDLER 2015

En ny Forskrift om plantevernmidler (FOR-2015-05-06-455) trådte i kraft 1. juni 2015. Den nye forskriften omfatter også spredning av plantevernmidler i utmark og dermed er Forskrift om spredning av plantevernmidler i skog (FOR-1987-08-04-1157) opphevet.

Alle yrkesbrukere av plantevernmidler må sette seg inn i den nye forskriften. Viktige paragrafer i forbindelse med tiltak i skog er: Integrert plantevern, Journalføring, Spredning av plantevernmidler i utmark, Kantsoner og åkerholmer, og Plikt til å redusere risiko for vannforurensning.

Hele forskriften kan leses her: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2015-05-06-455>

Stubbebehandling

Ved bekjemping av uønskede busker og kratt er det erfart at stubbebehandling (pensling eller sprøyting av glyfosat på snittflaten rett etter nedkapping), er lite effektivt. Viktigste årsak til dette er trolig

at snittflatene blir små og at opptaket av preparat derfor blir for lite. Stubbebehandling kan likevel være aktuelt på større etablerte planter, selv om det av praktiske og økonomiske årsaker ikke anbefales i foryngelsesfelt.

**DE 8 GENERELLE PRINSIPPENE FOR INTEGRERT PLANTEVERN,
TILPASSET FORYNGELSESFELT I SKOG**

1. Forebygging av skadegjørere bør foregå eller støttes av alternative metoder. God skogskjøtsel og forhold som legger til rette for rask etablering av ny skog etter avvirkning bidrar til dette.
2. Skjekk foryngelsesfeltene. Dette sikrer at problemer oppdages og at riktige tiltak kan settes inn så tidlig og effektivt som mulig.
3. Resultatene fra overvåkingen brukes til å bestemme eventuelle planterverntiltak.
4. Velg ikke-kjemiske metoder når de er tilstrekkelige effektive.
5. Velg de beste og mest skånsomme plantervernmidlene med hensyn på miljø og helse. I foryngelsesfelt i skog er det lite å velge mellom.
6. Tilpass dosen av plantervernmidler etter behovet. Ved sprøyting på tilplantede felt må også granas toleranse taes hensyn til.
7. Motvirk utvikling av resistens. Med de preparater og metoder som brukes til vegetasjonskontroll i skog i dag, er resistens ikke aktuelt.
8. Kontrollér hvor godt planterverntiltakene har virket.

NIBIO POP 1(1)2015

ISBN 978-82-17-01452-2
ISSN 2464-1170

Foto: Inger Sundheim Fløistad
Fagredaktør: Divisjonsdirektør Arne Hermansen
Ansvarlig redaktør: Forskningsdirektør Nils Vagstad

www.nibio.no

Grønn gründer – etablering og produktutvikling i grøntsektoren

Av **HILDEGUNN AAS**
Veia fagskole

Nytt fagskolestudium på Veia – Statens fagskole for gartnere og blomsterdekoratører - for deg som ønsker å starte egen bedrift.

Det er en økende etterspørsel etter norske produkter og, etablerte produsenter ønsker seg rekruttering og økt volum i næringen.

På bakgrunn av dette har Veia sammen med representanter fra næringen, utviklet et fagskolestudium som har fokus på å teste ut ideer, utvikle produkter, og etablere egen virksomhet der plantemateriale på en eller annen måte er involvert.

Stine Mølstad

Knut Braastad

Utdanningen er for gründeren – også kalt etablereren, som ønsker å:

- utvikle eller forbedre et produkt eller konsept som på en eller annen måte gjør bruk av plantemateriale som råvare
- etablere sin egen bedrift på bakgrunn av dette

Gjennom studietiden på Veia vil gründeren få praksisopphold hos en etablert produsent for å lære teknikker og foredlingsmetoder. Praksisoppholdet sikrer også at opplæringen blir tidsriktig og relevant, samt at gründeren får et nettverk som kan være nyttig å ha i etableringsfasen.

Grønn gründer er en fagskoleutdanning, og gjennomføres med 3-dagers samlinger over ca. 12-13 uker. Etter endt

studium vil gründeren ha en klar forretningsplan, skreddersydd til egen oppstart.

For mer informasjon, sjekk vår hjemmeside <http://www.veia-fs.no/no/studietilbud/fagskole/gronn-grunder> eller ta kontakt med fagskolen for mer informasjon. **Norge trenger Grønne gründer!** Velkommen til et grønt år på Veia – Statens fagskole for gartnere og blomsterdekoratører!

Kontaktinformasjon:

Hildegunn Aas, avdelingsleder,
hildegunn.aas@veia-fs.no tlf. 97 01 33 53
Dorte Finstad, markeds- og informasjonsrådgiver, dorte.finstad@veia-fs.no
tlf. 95 75 95 98

Ny forskrift om plantevernmidler

Av **STIG RUNE HERBRANDSEN**
Mattilsynet

Ny forskrift om plantevernmidler trådte i kraft 01. juni 2015. Den nye forskriften er en implementering av EU sitt regelverk og innebærer en innskjerping av reglene for spredning av plantevernmidler.

Den nye forskriften legger større vekt på integrert plantevern for å gi bedre beskyttelse av helse og miljø. Den kanskje største

endringen for de fleste brukere er krav om integrert plantevern. Brukere av yrkespreparater skal sette seg inn i og anvende de generelle prinsippene for integrert plantevern som følger av forskriftens vedlegg 2. Når det benyttes yrkespreparater skal det føres journal hvor det fremgår hvilke vurderinger som er gjort, eventuelle prinsipper som er anvendt, og en begrunnelse for valgene som er tatt.

Yrkesbrukere skal i tillegg, som før, føre register over plantevernmidler de bruker, med opplysninger om navn på plantevernmiddelet, tidspunkt for behandling og dosen

som er brukt, samt området og veksten som plantevernmiddelet ble brukt på. Det nye er at registeret skal oppbevares i minst tre år. Krav om funksjonstest av spredeutstyr hvert femte år videreføres. Fra 01. januar 2020 vil kravet innskjerpes slik at funksjonstest skal foretas minst hvert tredje år.

Den nye forskriften innebærer også strengere krav til varsling og merking ved bruk av plantevernmidler på områder der andre kan ha tilgang. På barns lekearealer blir all bruk av plantevernmidler forbudt.

Store muligheter for grøntsektoren i Hedmark

Av **JENS STRØM**
Forskningsdirektør - BAMA Gruppen AS

Av **ESPEN GULTVEDT**
Norskansvarlig BAMA Gruppen AS

Grønt markedet er i positiv utvikling og preferansen for norsk frukt og grønnsaker er større enn noen gang. Et sterkere fokus på kvalitet, større mangfold, helse og miljø vil stimulere til økt forbruksvekst. For å styrke den norske andelen i forbruksveksten av frukt og grønt, er det et stort behov for innovative produsenter med et høyt ambisjonsnivå.

Nordmenn ønsker mer norsk lokal mat, enten de er på restaurant eller tilbereder maten hjemme. Her ligger et stort potensiale. Mange av oss er opptatt av hvor maten kommer fra, og begreper som lokal mat, nisjemat og gårdsmat flourer blant matglade nordmenn. En trend som forsterker seg.

Dyrker kunnskap og lidenskap

På samme måte som i vinens verden, er det viktig at en kjøkkensjef eller en servitør kan fortelle en historie om hva som settes på bordet. I Østfold inngår nå seks produsenter i prosjektet «Kort og Godt», hvor det skal dyrkes og spres kunnskap og lidenskap for lokale råvarer til hotell- og restaurantbransjen i fylket. Dette skal sikre at restaurantene alltid vet hvilke råvarer de serverer sine gjester.

Resultatene er så gode at prosjektet nå skal utvides til andre fylker i landet. Hedmark intet unntak.

Store muligheter

I Hedmark har det i stor grad vært dyrket tradisjonelle grønnsaker, poteter og jordbær. Men de siste årene har det kommet flere nye produkter på markedet fra Hedmark. Det kan nevnes regnbuegulrot fra Valborg Alhaug på Stange. Eller sjalottløk fra Per Otto Landfald på Kaaterud Gård, som for øvrig ble tildelt prisen som «Årets leverandør» til BAMA i 2015. Dette er produkter som har blitt lansert

med stor suksess og verdiskaping for produsentene.

Vi må ha en basis i grunn-sortimentet der det må foregå en kontinuerlig produkt- og kvalitetsutvikling i produksjonen. Det er en vekst i det generelle markedet, men den store verdiskaping vil komme i nye produkter og gjennom utvidede sesonger.

Samtidig er det viktig å presisere at all utvikling må ta utgangspunkt i naturgitte forutsetninger. Et større arbeid med å kartlegge dette, gjennomføres nå.

Mer frukt og bær

Det finnes områder som Nes, der det dyrkes plommer, men hvor det også er et stort potensiale for utvikling. Det er åpenbart at det er andre områder som har samme muligheter for økt fruktproduksjon.

En kategori som vi opplever er i en eventyrlig vekst, er bær. BAMA har rett og slett for få bærprodusenter. Samtidig er det bærprodukter som lider under klimautfordringene vi har opplevd de siste sesongene. For å demme opp for disse utfordringene tror BAMA på økt produksjon i tunell, og at nye dyrkningssystemer vil bidra til utvidede sesonger og gi bedre kontroll på kvaliteten. I bærproduksjonen er smak og sortsutvikling en viktig faktor som må ivaretas og styrkes.

Andre bær til ferskkonsum som rips, solbær, stikkelsbær, bjørnebær er fremdeles et nesten urørt marked. Med et stort potensiale.

Andre kategorier med muligheter

Det er viktig å dyrke de produktene forbrukeren etterspør. Et godt eksempel er grønnkål, et sunt og godt produkt som ikke var tilgjengelig i Norge for noen år tilbake. Journalister skriver om denne vitaminbomben, etterspørselen stiger, og i dag er det full dekning i markedet av grønnkål.

Brassica er også en kategori der vi har startet opp et nytt prosjekt med mål om å doble verdiskapingen i kålsegmentet. Her vil vi se på nye sorter og varianter som skal gi et større mangfold, med fokus på smak og helse. Vi ser store muligheter for vekst og verdiskaping i en kategori som har fått lite fokus.

Per-Otto Landfald driver den tradisjonsrike gården på Ottestad sammen med sønnene Niels Henrik og Ole Theodor, som er sjette generasjon.

Foto: Ricardo Foto

Forskning

Som et ledd i det langsiktige arbeidet med å øke produksjonen og verdiskapingen av norske produkter, har BAMA hatt et tett forskningssamarbeid med Gartnerhallen, Nibio og Nofima gjennom 15 år. Prosjektene favner alt fra plantevern og skadedyrsforkjempelse, til smak og utvikling av nye sorter.

Til sammen omfatter dette 88 prosjekter til en verdi av 537 millioner kroner. Dette har gitt en årlig verdiskaping på over 100 millioner kroner, og norske råvarer har styrket sin posisjon som en direkte følge av forskningen. Produkter som gulrot, løk, poteter og bær har stått sentralt.

Den viktigste faktoren i utviklingsarbeidet, er at vi tar utgangspunkt i forbruker, markedet, de naturgitte forutsetningene, og sørger for en god forankring i hele verdikjeden.

Leveringsavtale

Behovet for norske landbruksprodukter er økende. Samtidig er det viktig at denne produksjonen planlegges og forankres godt i verdikjeden. En leveringsavtale er derfor å anbefale.

Gro fondet

I november ble «Gro fondet» etablert og lansert. Dette er et samarbeid mellom Gartnerhallen, Norgesgruppen og BAMA, og fondet er på 100 millioner kroner. Fondet skal finansiere utviklingsprosjekter i norsk frukt- og grønnnæringen i minst ti år fremover.

På denne måten viderefører og forsterker vi den langsiktige satsingen på å øke produksjon og verdiskaping av norsk frukt og grønt.

Muligheter i grøntproduksjonen

Av **ARNFINN NES**
Forsker, NIBIO

Landbruket på Hedmarken er ei stor og mangfoldig næring som bl.a. også i stor grad preger kulturlandskapet. Landskap og arrondering, jord og klima er gunstig for plantedyrking, og vekstbetingelsene er gode for de fleste artene som blir dyrket i norsk landbruk.

Området har tradisjonelt hatt stor grøntproduksjon – poteter, grønnsaker, frukt og bær. Det var bl.a. viktig for at det har blitt etablert flere næringsmiddelbedrifter av betydelig størrelse i området, og som har hentet store deler av sine råvarer fra nærmiljøet. Mens flere av grøntproduksjonene lenge først og fremst ble drevet på noe mindre bruk, har det de siste årene blitt sterkere spesialisering og større arealer pr produksjonsenhet. Antall bruk med disse produksjonene har naturlig nok blitt sterkt redusert, men det som bekymrer mer, er at også arealene har blitt til dels betydelig redusert for flere produksjoner. Det er sikkert flere og sammensatte grunner til det, men naturgrunnlaget i det meste av området er noe av det beste som finnes her i landet. Det bør derfor utnyttes bedre i fremtiden.

All produksjon og alle produkter må ha et marked som er villig til å betale for varene og gjøre produksjonen lønnsom. For de fleste produktene i denne næringen finnes dette markedet, og kjøperne vil bare ha mer. Ernæringsmessig er våre produkter i grøntsektoren meget verdifulle, og alle råd om ernæring anbefaler økt forbruk av grønne produkter. Det er enestående positivt og bør være det beste grunnlaget for økt produksjon av et vidt spekter av arter og sorter.

Det sterkeste insitamentet for å begynne med noe nytt eller å utvide og utvikle en

produksjon er utvilsomt lønnsomhet. Det er likevel noen som synes at utfordringen og spenningen med å få til noe nytt kan overskygge målsetningen om god lønnsomhet en periode. Men over tid kan ingen drive med for lav lønnsomhet. Det vil heller ikke stimulere til stor nok økning i produksjonen. Økt produksjon kan ikke i for stor grad bare grunnlegges på interesse og idealisme. De er avgjørende viktige faktorer, men de må også følges av forventninger om god lønnsomhet.

De fleste planteproduksjonene er påvirket av været og klimaet. Perioder med sterk kulde eller mye nedbør over lang tid øker risikoen for at både avlingsmengde og -kvalitet blir redusert. Med utsikter til mildere klima, vil trolig faren for vinterskade hos flerårige planter bli redusert. Det kan være positivt for noen arter og produksjoner. Mildere klima med økte temperaturer i vekstsesongen kan også gi vilkår for dyrking av nye arter med større krav til vekstsesongens lengde eller til høyere temperatur gjennom sommeren.

Det er allerede slått fast at vi bor i et område med de beste, naturgitte forutsetningene for stor og økende produksjon av frukt og grønt. Arealene er for det meste lett-drevet med muligheter for utstrakt mekanisering. De er også etter norske forhold store og gir gode betingelser for romslig vekstskifte, som igjen kan redusere behovet for bruk av moderne plantevernmidler og sikre en miljømessig sunn og trygg produksjon. Vi har i tillegg solide utdannings-, forsknings- og veiledningsinstitusjoner i nærmiljøet som er viktig for å støtte og utvikle produksjonen. Dyktige og interesserte produsenter er likevel den viktigste faktoren, og de finnes det også mange av. Sammen med et stort, økende og betalingsvillig marked bør disse elementene sammen danne gode forutsetninger for økt produksjon. Det bør stimulere ungdommen fra distriktet og utenfra til å gå aktivt inn i næringen og drive den videre.

Foto: Torbjørn Takle

Nydelige bringebærplanter.

Vi har mange som ser og tar denne utfordringen, men det er utvilsomt behov for flere. Det er i dag nokså høy gjennomsnittsalder på brukerne i store deler av landet. Det gjelder også i våre områder som har blant de beste forutsetninger for et bredt spekter av landbruksproduksjoner som bør virke spennende for ungdom. Her finnes det gode muligheter for å skape ei god framtid med spennende utfordringer med å produsere mat ved dyrking av friske og sunne produkter. Verden har behov for økt matproduksjon. Da må noen gjøre det – og selv om vårt potensiale og bidrag til økt produksjon kan virke lite i den store sammenheng, har vi de beste forutsetningene for å produsere miljøvennlige og friske matvarer.

Er det mange nok i næringen som ser og tror på disse utfordringene? Eller er det fremdeles for mange som helst ser problemene istedenfor utfordringene og mulighetene? Blir mange nok unge stimulert til å ta nødvendig utdanning med sikte på å produsere de grønne produktene som markedet vil ha? Dyrking av nisjeprodukter gir næringen økt mangfold, men det vil ikke være tilstrekkelig til å sikre nok matvarer til en økende befolkning. For flere arter er det i tillegg behov for dyktige dyrkere som kan drive stort og bidra til å sikre tilgang på gode og viktige produkter, og som sammen med nisjeprodusenter kan tilby et stort og spennende mangfold av friske og sunne matvarer.

Det er mange som viser at det er gode muligheter i dag – og vi tror det er store muligheter for å videreutvikle enda flere og lønnsomme produksjoner i årene fremover. Her finnes det utvilsomt både spennende og krevende utfordringer som også vil være lønnsomme. Og det finnes vel knapt noe mer meningsfylt enn å produsere friske og sunne matvarer?

Foto: Arnfinn Nes

Jordbær ved Mjøsa.

Foto: Arnfinn Nes

Solbær i kulturlandskapet.

Intervju med Rune Haglund om muligheter innen bærdyrking

Av **ANDREAS KARLSEN**
Ringsaker landbrukskontor

Rune Haglund (47) produserer jordbær på ca 120 daa og bringebær på ca 70 daa gjennom firmaet Hedemarksbær sammen med naboen Rolf Nilsen, i området Gaupen – Jølstad – Stavsjø. Hedemarksbær leverer i hovedsak til konsum, med 40 – 50 tonn årlig til BAMA, men også litt til industri. Firmaet har over 90 plukkere i sving i sesongen. Rune driver også i tillegg produksjon på gris i en kombinasjon med 50 avlspurker og 1100 slaktegris.

Tips til unge og nye produsenter

Rune fremhever at det er plass og behov for yngre og nye produsenter i næringen. De tenker gjerne offensivt og nytt, og kan også gi impulser til de som har vært i næringen lenge, og muligens «grodd litt fast» i vaner og faste mønstre. De siste ti årene har det vært flere produsenter av bringebær enn av jordbær i Ringsaker, og spesielt antall jordbærprodusenter bør styrkes. Ringsaker og Hedemarken har et stort potensiale her.

Ønsker en bonde å gå inn i bærproduksjon, må en tenke igjennom at man skal være både produsent og selger, og må tenke marked, omsetning og mottak av bæra før planting. Du skal være en god organisator, og en stor arbeidsgiver i perioder. Det er et sesongarbeid som kan gi store utfordringer med nok folk, husrom til ansatte, og alt som man må ivareta som arbeidsgiver.

Det er viktig å ikke bare fokusere på produksjon, men også på hvordan man får salgssinntekter og inntjening. Avsetningen må sikres, og man må ha en avtale med en mottaker før en setter i gang. Til forskjell fra for eksempel kjøtt og melk, er det ikke noen mottakplikt på bær. I praksis er det bare BAMA, COOP, Økern Anglo, og noen mindre omsettere på Langhus som tar imot konsumbær.

Det kan være et alternativ og starte i det små, slik at man kan klare de fleste av oppgavene selv. Men det er vanskelig å styre produksjonen. En produksjon på 5 daa gir 6-7 tonn som må høstes og omsettes på meget kort tid. På jordbær kan man få 60% av avlingen i løpet av en uke, og da MÅ en ha tilgang til kjølerom og et omsetningsapparat som takler dette. Og tilgang til nok ledige hender til plukkingen.

For de som starter opp, kan det nære konsummarkedet være noe å satse på. Eksempelvis gjennom foredling av bærene og eget gårdsutsalg. Da får en hånd om hele verdiøkningen selv, men det krever mye arbeide. En annen mulighet, kan være å kombinere noe foredling selv, med salg til industri.

Hedemarksbær er en ren grossistleverandør, og leverer stort sett alt til BAMA. Kun noen få kasser selges direkte til private.

En produsent må vurdere hvilke priser en kan hente ut av de ulike markedene. Ut i fra Runes erfaring, er det pr. i dag en smertegrense ved en pris på 32 kr pr kg for jordbær, og 55 kr pr kg for bringebær på det man må ha for å tjene penger i en bærproduksjon.

Når man ser på inntjeningen, må man ikke glemme utgiftene ved etablering av et bærfelt. På et jordbærfelt regner man 5 kr/kg i etableringskostnader som må fordeles pr solgte kilo hvis det høstes på feltet i 3 år. Høstes feltet i 2 år, må man regne 8 kr/kg.

De som satses på bær, får normalt raskere igjen investeringene gjennom produksjonen enn de som eksempelvis satses på gris. Men det er viktig å ikke glemme kostandene knyttet til lønnskostnader i sesongen, husrom til plukkere, tilstrekkelig kjølekapasitet, og etablering av nye bærfelt. Men med bær har man muligheten til å begynne i det små, og vokse langsomt. Her er det ikke konsesjonsgrenser som styrer volumet.

Som bærprodusent er det en fordel å være del

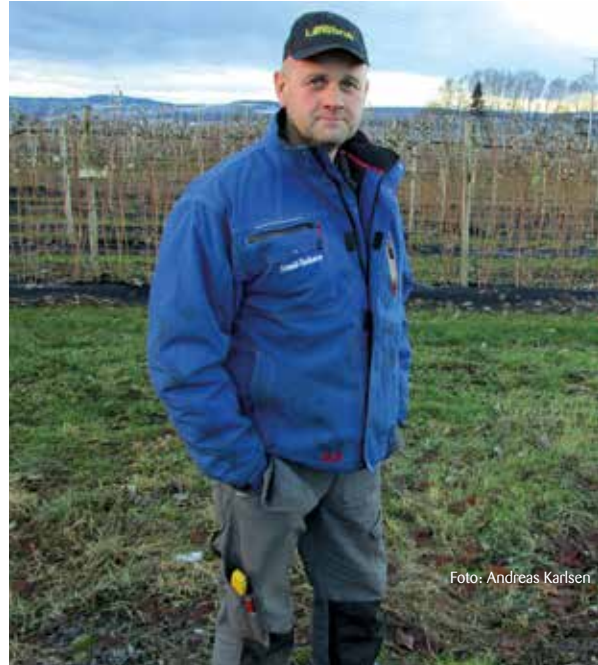

Foto: Andreas Karlsen

av et produsentmiljø. Og det er viktig med en oppegående rådgivningstjeneste som brukes aktivt, for å få til et slikt miljø. I Hedmark og Oppland er det en velfungerende rådgivningstjeneste på bær og frukt, med for tiden 66 medlemmer. Alle som vurderer å starte med bær bør nyttiggjøre seg den kompetansen rådgivningstjenesten har.

Marked og sesong

Bringebær har «et tidsvindu» de to siste ukene i august for å komme inn med mer bær til gode priser. Etter det, er markedet gjerne mettet.

Når det gjelder jordbær, er det ofte nok bær i siste uke i juni og hele juli. Men både før og etter nevnte periode er det for lite bær i markedet, og da kan man oppnå høyere pris hvis man er leveringsdyktig.

For både jordbær og bringebær kan man satse på en sen sort, for å komme på markedet den siste delen av salgsperioden. Da kan det oppnås gode priser. Imidlertid kan det være sårbart med bare en sort, hvis den slår feil. Risikoen kan spres ved flere sorter.

Det er nå åpnet for import av produksjonsklare planter. Da kan det plantes 1. juli og høstes 60 – 70 dager senere, og sesongen forlenges. Grossistene vil ha bær, men det har frem til nå vært vanskelig å tilpasse mengde ut over en lengre sesong. Import av planter vil være mer klart neste år, og en får da se hvordan markedet

responderer. Og her kan norske bær ha mulighet til å ta andeler fra importert bær i slutten av august og i september.

Importerte stiklinger har helt overlegene fysiologiske kvaliteter, sett i forhold til norske. Stiklingene dyrkes i områder der det klimamessig er ideelle forhold, og hvor man får full uttelling av den utviklingen planten får på høsten. Utdelingen er at de kan bringe med seg skadegjørere og sykdommer til Norge. Det ble oppdaget ett parti i år med sykdom, og da ble hele partiet og feltet det kom ifra destruert. Norge vil ikke begå de samme tabbene ved import som eksempelvis Sverige og Finland hadde til å begynne med, og Norge har valgt å følge litt strengere krav, og holde seg til kjente og seriøse leverandører. Det betyr at de absolutt billigste plantene ikke importeres, kun de beste; de som er minst utsatt for skadedyr og smitte.

Dyrkingsforhold

Bærdyrking krever godt drenert jord, og ikke for mye fuktighet. Det ideelle er lett jord som ligger i en jevn fin helling. Dette gjelder både jordbær og bringebær. Jorda bør tørke lett/ført opp, og gjerne ligge litt lunt til i forhold til været.

Det meste av bærhøstingen foregår manuelt. Det samme gjelder planting, selv om det finnes plantemaskiner. Bærdyrking er mye manuelt ar-

beide, og ca 50% av driftskostnadene er lønnskostnader.

Bringebæra er svært utsatt for regn og fuktighet under høsting, og det er en utfordring i august og september med økende rått vær. En løsning kan være «tuneller» der man trekker over tak frem mot høsting, og under høsting.

Man kan også bruke «tuneller» ved tidlig og sein produksjon av jordbær. Men normalt er de for dyre for jordbærproduksjon, da man skifter areal hvert 2 – 3 år, mot hvert 10 – 11 år ved bringebær.

Skyggebuier i feltet og rask transport til kjølerom er investeringer som gir god bærkvalitet.

Rune mener klimaendringene, med bløtere og kaldere vårer og somre er merkbare. Dette er ikke bra for utviklingen av plantene, og man får mangel på bier. Humlene er mer villige uansett vær, men er gjerne for få. Det kan være en fordel å etablere et samarbeid med en birøkte, som har kubene sine i nærheten av feltene.

Mottaksapparat for konsum- og industribær

Rune sier det er et marked for jordbær som industribær. Bring (et datterselskap av Posten) på Rudshøgda bør ta imot minst 250 tonn til sitt kjøle- og fryselager. De har fått for lite bær

de siste årene. Levering til kjøle- og fryselager gir økte muligheter med sorter som passer industrien. Dette kan kombineres med å ha konsumbær først i sesongen. Da får man en lenger sesong, og mulighet for større produksjon. En annen fordel med industribær, er at man da kan benytte feltene litt lenger, ved å ha sorter som tåler det, og redusere kostnadene knyttet til nyplanting. Det er viktig å ha rett sort, og kunne levere industribær når sesongen er over for konsumbær.

Fryseriet på Rudshøgda har stor kapasitet på kjøle og frys, men trenger en ny pakkelinje. For å kunne forsvare en slik investering må en ha inn minst 250 tonn industribær i året. Rune mener at dette er noe produsentene i Ringsaker bør klare, slik at pakkelinjen på Rudshøgda kan oppgraderes.

Gartnerhallen fungerer som produksjonsplanlegger vis a vis leverandørene, og setter opp produksjonsplaner etter ønske fra BAMA.

Rune sier at «frukt ikke må glemmes». BAMA signaliserer et «skrikende» behov for norsk frukt. Spesielt etter epler og plommer. Rådgivningstjenesten på bær hjelper også mht frukt. Både bær og frukt gir muligheter for unge og nye produsenter!

Fallende interesse for grøftetilskudd i 2015

Av **ARILD B. WENNERGAARD**
Hedmarken landbrukskontor

Tilskudd til drenering ble innført ved jordbruksavtalen 2012/2013. Det ble avsatt 100 mill. kroner til ordningen, noe som ble videreført både for 2014 og 2015. Nedenfor er det angitt hvor mye midler vårt område har fått til disposisjon og hvor mye som er brukt i løpet av disse 3 årene.

Tabellene viser relativt bra aktivitet i 2013 og 2014. For kommunene Hamar, Løten og Stange ser man at aktiviteten var spesielt høy i 2014. Men i 2015 viser grøfteaktiviteten en markant fallende tendens for alle 4 kommunene. Totalt sitter man igjen med overkant av 3,5 mill. kroner for hele vårt område.

Hva som skyldes mindre interesse for tilskuddet i 2015 kan ha flere årsaker.

1. Mange innvilgede prosjekter som venter på å bli utført
2. Økonomiske årsaker kostnad/nytte
3. Mye papirarbeid og byråkrati i forhold størrelsen på tilskuddet
4. Avventende i forhold til store samferdselsprosjekter veg/bane

Hedmarken landbrukskontor (Hamar, Løten, Stange)

År	Midler til disposisjon	Brukte midler	Ubrukte midler
2013	2 712 000	2 217 360	494 640
2014	2 712 000	3 152 915	-440 915*
2015	2 712 000	1 100 725	1 611 275

*)underskuddet dekket med overføring fra andre kommuner

Landbrukskontoret i Ringsaker

År	Midler til disposisjon	Brukte midler	Ubrukte midler
2013	2 195 000	987 520	1 207 480
2014	2 195 000	903 160	1 291 840
2015	2 195 000	299 760	1 895 240

5. Kapasiteten på maskinentreprenører

I følge jordbruksavtalen 2015-2016 blir midler til drenering redusert til 80 mill. kroner. Tilskuddet skal fortsatt gå til tidligere grøftet areal, men ordningen utvides i 2016 til også å omfatte alle planerte arealer. Fortsatt vil det gis kr 1 000 pr. dekar grøftet areal og kr 15 pr. meter for annen grøfting.

Dersom man på forhånd vet om et areal som trenger grøfting, anbefales det å være tidlig ute med søknad om tilskudd. Det gis normalt en

fast arbeidsfrist på 3 år, noe som skulle gi rom for en langsiktig planlegging. Fortsatt gjelder kravet om at tiltaket ikke skal påbegynnes før søknaden er behandlet. Landbrukskontoret vil være behjelpelig med tilrettelegging av søknaden og hjelp til planlegging.

Med dagens tunge maskiner har kravet til god drenering blitt adskillig større enn bare for noen 10 år tilbake. Godt drenert jord øker bæreevnen og motvirker kjøle- og pakkskader. En god jordstruktur er en forutsetning for god avling med høy kvalitet.

Styrking av produksjon, produsentmiljø og rekruttering i grøntsektoren i Hedmark

Av **ÅSMUND LANGELAND**
Norsk landbruksrådgivning Innlandet,
rådgiver

Hedmark er en viktig region for dyrking av frukt, bær og grønnsaker. Gode klimatiske forhold og et godt jordsmonn legger til rette for ulike produksjoner rundt om i fylket. Siltjorda langs Glomma er velegnet til dyrking av potet og har i dag en betydelig andel av produksjonen. Klimaet og jorda langs Mjøsa gir svært gode muligheter for både frukt-, bær- og grønnsaksproduksjoner. Markedet er nært både innen fylket og sydover mot Oslo. Hedmark er en viktig region med betydelig produksjon og dyktige produsenter som sitter på mye verdifull erfaring, men vi har sett en reduksjon i antallet foretak de siste årene. Areal med frukt og bær har gått ned mens arealet med grønnsaker har økt. Potetarealet er relativt stabilt, men antallet produsenter er vesentlig redusert. På nasjonalt plan øker forbruket og etterspørsel av frukt, bær og grønt, og forbrukeren vil ha norskproduserte varer med lokal tilknytning.

For å opprettholde og styrke produksjonen av frukt, bær og grønt trenger vi flere som vil satse innen de ulike produksjonene. Vi trenger etablerte produsenter som bruker kunnskapen sin til å satse på nye kulturer, og vi trenger nye produsenter som vil å lære mer om mulighetene, som tør å satse og som

etablerer seg som fremtidens produsenter av frukt, bær og grønt.

Mulighetene er der, noe tildeling av både Innlandets matpris til Valborg Alhaug for sine regnbuegulrøtter, og til Årets bygdeutvikler Knut Braastad for Braastads Epler viser.

Hedmark Landbruksrådgivning (Norsk Landbruksrådgivning Innlandet fra nyttår) har fått prosjektmidler fra Fylkesmannens Landbruksavdeling til å gjennomføre et prosjekt der målet er å styrke produksjon av bær, frukt og grønt i Hedmark, til å styrke produsentmiljøene i regionen og til å bidra til å øke rekruttering til produksjonene.

Fokus på eksisterende produsenter

De etablerte produsentene er kjernen i dagens produksjon og en styrking av disse produsentene er vesentlig for å opprettholde, utvikle og satse på produksjonen i årene som kommer. Tilbud om kursing i spesialisering og forbedring av produksjonen vi bli tilbudt gjennom prosjektperioden. Kursene vil, der det er aktuelt, bli fulgt opp med tilbud om gjennomgang av problemstillinger på den enkelte gården. Vi har svært god erfaring med å samle lokale grupper av produsenter gjennom året der vi fokuserer på et utvalgt område av produksjonen. Det vil bli tilbud om deltakelse i slike grupper for alle interesserte. Vi vil fokusere på både økonomi og på agronomi i gruppa og deling av tall og erfaringer mellom deltakerne vil hjelpe den enkelte til å bli enda bedre. Det er et mål at gruppene også

skal fungere sosialt og at de skal ha varighet utover prosjektperioden.

Økt rekruttering

For å opprettholde produksjonen av frukt, bær og grønt i Hedmark trenger vi nye produsenter. Nyetablering kan være utfordrende i produksjoner som kan kreve høy grad av kunnskap, mekanisering og tilgang til marked. Vi vil derfor støtte potensielt nye produsenter som er nysgjerrige på en produksjon fra ide gjennom orienteringsmøter om produkter, marked og muligheter, kursing i dyrkingsteknikk, starthjelp og mentorordning. Våre rådgivere på frukt, bær og grønt har stor kunnskap om de enkelte kulturene, et stort nettverk innen de enkelte miljøene og vil være til god hjelp for deg som er nysgjerrig på eller ønsker å starte en ny produksjon.

Fagturer

Dyktige produsenter som ønsker å vise fram produksjonen kan være viktige inspirasjonskilder og for deg som ønsker starte opp en ny produksjon, eller til å motivere deg som ønsker å bli bedre. Vi vil derfor tilby fagturer både innen og ut av distriktet for å vis fram muligheter og for å skape miljø blant deltakerne.

Kontaktperson for prosjektet er

Prosjektleder Åsmund Langeland,
asmund.langeland@nlr.no
Rådgiver grønnsaker: Ole Morten Nyberg,
ole.morten.nyberg@nlr.no
Rådgiver frukt og bær: Jørn Haslestad,
jorn.haslestad@nlr.no

Ny forskrift om floghavre

Av **STIG RUNE HERBRANDSEN**
Mattilsynet

I 2015 kom det også ny forskrift om floghavre. De største endringene er rent forvaltningsmessige og strukturelle. Plikt til årlig floghavrekontroll, meldeplikt ved funn av eller mistanke om floghavre på landbrukseiendommer, og plikt til å bekjempe ugraset videreføres. Det er den driftsansvarlige for landbrukseiendommen som er ansvarlig for at plikten etterkommes.

I tillegg skal transport av produkter som kan inneholde floghavre skje på en slik måte at spill ikke skal forekomme. Dette omfatter bla. transport av ubehandlet halm og er i prinsippet en videreføring av tidligere krav.

Praksisen med frierklæring videreføres. Når den driftsansvarlige for landbrukseiendommen mener å ha utryddet tidligere påvist floghavre, kan vedkommende varsle kommunen og be om offentlig kontroll av eiendommen det påfølgende året. Det nye er at melding om frierklæring skal sendes kom-

munen, som skal gå første års kontroll. Mattilsynet går kontroll de andre året og frierklærer hvis det ikke blir funnet floghavre.

Har du spørsmål til det nye regelverket, eller andre spørsmål om plantehelse, kontakt Mattilsynet.

Se også www.Mattilsynet.no for mer informasjon.

Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)

Av **TURID STALSBERG**
Hedmarken landbrukskontor

Av **ANNE MARTHE LUNDBY**
Ringsaker landbrukskontor

Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket er en ordning som har eksistert siden 2004. Formålet med ordningen er å fremme natur- og kulturminneverdier i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensning fra jordbruket, utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift.

Eksempel på SMIL-tiltak er dammer, alleer, bevaring av verneverdige bygninger (for eksempel stabbur, smier, bryggerhus, seterhus), sti/turvei, skjøtsel av kulturminner, istandsetting av gamle beiter, utbedring av hydrotekniske anlegg (utover vanlig grøfting) og fangdammer.

SMIL-midlene er bevilget over jordbruksavtalen. Fylkesmannen får tildelt en pott som fordeles videre til kommunene, som mottar søknader og tildeler ut i fra sine målsettinger og strategier. For 2016 er det på landsbasis satt av 95 mill. kr. til SMIL-tiltak. Bevilgningen har gått opp og ned siden 2004, med et toppår i 2007 der 140 mill.kr ble avsatt til SMIL. De to siste årene har sittende regjering redusert potten med 30 mill. kr.

Samtidig som bevilgningen har blitt redusert ble det i 2015 gjort endringer i vilkårene for å motta SMIL-tilskudd. Den viktigste endringen er at det kun er foretak som er berettiget produksjonstilskudd som kan søke

om tilskuddet. Søker/foretak må disponere areal og drive aktivt på søknadstidspunktet. Det innebærer at foretak som leier bort alt areal, ikke kan søke SMIL-tilskudd. Videre er tiltak som berører freda bygninger tatt ut av SMIL-ordningen. For de det gjelder må en evt. søknad rettes til Fylkeskommunen. Det er fortsatt mulig å søke på verneverdige bygninger. Fra 2015 er det også endringer i tilskudd som blir gitt til etablering av beiter. Det gis ikke tilskudd til etablering av beiter på arealer som er klassifisert som skog/utmark.

Søknad sendes til ditt landbrukskontor innen 15. april.

Erfaringer for 2015 for Hamar, Løten og Stange

Interessen for SMIL-midlene er fortsatt stor for våre kommuner, selv om innstramninger i regelverket har resultert i en nedgang i antall

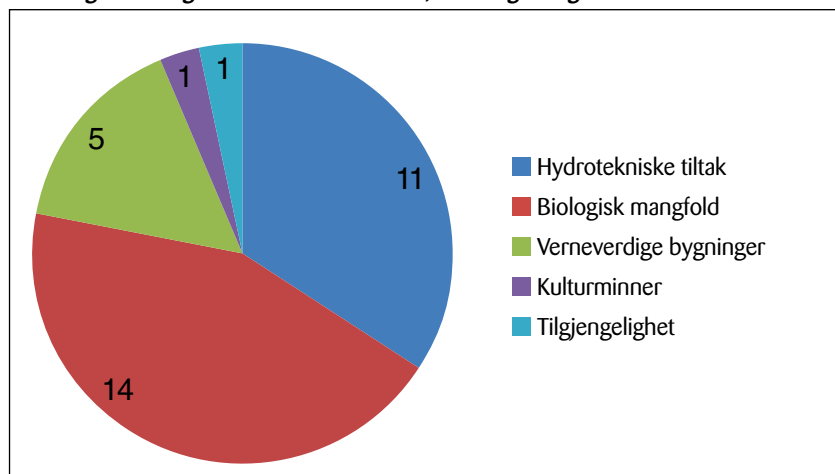
søkere som er tilskuddsberettiget. Konsekvensen av at færre kan søke om midlene ser ut til å ha slått mest ut for tiltak som tar vare på verneverdige bygninger. Hedmarken landbrukskontor mottok 37 søknader og innvilget tilskudd til 32 tiltak i 2015.

Erfaringer for 2015 for Ringsaker

Tidligere år har antall søknader i Ringsaker ligget på rundt 50. I 2015 hadde vi 22 søknader, av disse ble 16 innvilget. Nedgangen i antall søknader skyldes i hovedsak innstramningen rundt tilskudd til beiter, samt at det nå er kun de som er berettiget produksjonstilskudd som kan søke. Den største andelen av tilskuddet gikk til verneverdige bygninger.

Søknadsskjema finnes på Fylkesmannen i Hedmark sine nettsider. Ditt landbrukskontor bistår med veiledning, så ta kontakt med oss!

Fordeling av innvilgede søknader for Hamar, Løten og Stange

Datakurs 2015 – Blæstad

Av **HEGE G. OTTINSEN**
Hedmarken landbrukskontor

11. mars 2015 gikk første kveld av datakurset på Blæstad av stabelen. Gjennom Fylkesmannen i Hedmark og Hedmark bondelag arrangerte Hedmarken landbrukskontor datakurs for bønder i Hamar, Stange og Løten. Kurset gikk over 30 timer fordelt på åtte kvelder å tre timer. Det ble sendt ut invitasjon på e-post til alle som søker produksjonstilskudd. Kurset hadde plass til 20 deltakere og plassene ble revet bort i løpet av noen få dager.

Gjennom kurset ble det gitt en grunnleggende innføring i bruk av data. Det ble gitt opplæring i bruk av Word, Excel og PowerPoint, opplæring i bruk av sosiale medier, bildebehandling og bruk av e-post. I tillegg ble det gått igjennom noen landbruksbaserte løsninger; KSL, bruk av kartløsninger og søknad om produksjonstilskudd og RMP. Noen deltakere hadde med privat datamaskin, mens resten fikk låne maskin på kurset.

Det er firmaet Kompetent AS som har stått for undervisningen alle kveldene. Læreren var kunnskapsrik, og de fleste har hatt utbytte av

kurset. Vi var dessverre ganske uheldige i forhold til nettkapasitet, og noen kvelder ble det litt venting pga. treigt nett. Vi har allikevel inntrykk av at deltakerne var fornøyde med kurset. Det var servering av kaffe med noe attåt i pausene, og kurset ble en sosial sammenkomst for deltakerne.

Siden vi sitter igjen med mange positive tilbakemeldinger og det var så stor interesse for kurset, vil vi holde et nytt kurs på Blæstad i 2016. Vi skal prøve å rette opp feil fra forrige kurs og bli enda bedre! Følg med på hjemmesiden til Hedmarken landbrukskontor, og meld deg på!

Faglig og sosialt nettverk for storfekjøttprodusenter på Hedmarken

Av **STEIN JØRGENSEN**
Norsk landbruksrådgiving Innlandet,
prosjektleder

Bakgrunn

Den treårige satsingen for økt storfekjøttproduksjon i Hedmark har som målsetning å øke produksjonen i fylket med 20 % innen 2020. Det er vedtatt fire delmål for å nå hovedmålet. Delmål nummer 3 sier at «Økt kompetanse om storfekjøttproduksjon skal gi økt produksjon og lønnsomhet». Flere tiltak er foreslått igangsatt for å nå dette delmålet, blant annet at det skal etableres faglige/sosiale nettverk blant storfekjøttprodusenter i de regionene i fylket hvor dette mangler.

Nettverket

Formålet med prosjektet er å etablere et varig, faglig og sosialt nettverk for storfekjøttprodusenter på Hedmarken. Nettverket

skal øke kompetansen og fokuset på produksjonen hos både produsentene og hos de andre aktørene. Ved storfekjøttproduksjonens slutt skal regionen ha et slikt varig, faglig nettverk. På Hedmarken skal nettverket bestå av alle aktørene som på en eller annen måte er involvert i storfekjøttproduksjonen i regionen.

Nettverket kan være en nyttig arena for en aktør å sette aktuelle temaer på dagsordenen hos de andre aktørene i verdikjeden for storfekjøttproduksjonen. Nettverket kan så sette i gang aktiviteter mot produsentene for å få til en endring på området. Nettverket kan også ha en nyttig funksjon ved å koordinere alle aktiviteter som aktørene skal ha hver for seg i regionen for å unngå uheldige arrangementskollisjoner.

Nettverket skal være en arena for å;

- Diskutere aktuelle utfordringer og muligheter i produksjonen

- Sette i gang tiltak for å ta tak i de aktuelle utfordringene og mulighetene
- Bygge gode produsentmiljøer (faglig/sosialt)
- Koordinere aktiviteten blant aktørene

Planer for 2016 i nettverket

Det er blant annet satt ned en gruppe som skal arrangere en fagtur på nyåret. I tillegg vil det bli arrangert et par møter/ markvandring i løpet av sesongen. Storfe-Nytt vil fortsatt komme ut til de vi har e-post adresse på. Er det dagsaktuelle saker og problemstillinger så er det fint om vi i prosjektet får melding om dette. Vi ønsker også å få beskjed om møter og kurs omkring kjøttproduksjon slik at disse kan bli bedre koordinert. På den måten unngår vi i hvert fall noen møtekollisjoner.

Kontakt Stein Jørgensen, mobil 991 60 503 eller på e-post sj@nlr.no

FURNES ALMENNING

Din lokale leverandør
av trelast og byggevarer
ligger bare 9 km fra
Brumunddal

- Standardlengder 5 m
Mindre avkapp - spar penger - spar tid
- Generelt stort utvalg av alt innen trelast
- Impregnert
- Gjerdestolper
- Høvling av spesialprofiler
- Limtre
- Takstoler
- Byggevarer
- Salg av propan
- Vi gir dem faglig råd og veiledning
- Trelasten blir levert godt beskyttet mot vær og vind

Se vårt utvalg på www.furnesalmenning.no

DU RINGER - VI BRINGER - enkelt og greit!

Åpent mandag-fredag 07.00-16.00

Tlf 62 33 17 80

Nordåsvegen 961, 2387 Brumunddal

Høsehirse, et svært uønsket ugras funnet i Ringsaker

Av **ÅSMUND LANGELAND**
Norsk landbruksrådgivning Innlandet,
rådgiver

Høsehirse (*Echinochloa crus-galli*) er et nytt og svært aggressivt grasugras som er funnet i Ringsaker. Høsehirse er regnet som ett av de mest utfordrende ugrasene i verden, og er et mye mer utfordrende ugras enn floghavre. Høsehirsas har vært kjent som et ugras i milde kyststrøk, men vi har de siste årene sett at utbredelsen har økt nordover. Ugraset er nå et stort problem i Vestfold, Østfold og Akershus. Planter er funnet i korn, potet, gras og i grønnsaker.

Biologi

Høsehirsas er et varmekjært, ettårig gras. Frøene krever høy jordtemperatur for å spire, opp mot 15 grader. Hirsas spirer derfor sent i forhold til kulturplantene, lenge etter normal ugrassprøyting.

En plante kan produsere svært mange frø og frøene kan normalt overleve i opp mot 15 år i jorda. Frøene spirer fra ulike dyp og tidspunktet for spiringa vil derfor være ulik slik at nye planter spirer utover i hele vekstsesongen. Planta utvikler seg best når den ikke utsettes for skygge, men selv i en normal kornåker vil

Foto: Åsmund Langeland

Høsehirse aks detalj.

enkeltpanter finne muligheter for å utvikle seg.

Høsehirsas tåler godt både tørke og fuktige forhold og kan være lettest å oppdage i blauthøl og på tørre rabber der kulturplantene allikevel ikke trives.

Utseende

Høsehirsas skiller seg fra andre gras ved at det

Foto: Åsmund Langeland

Høsehirse stengel.

fremstår som svært kraftig, også frøplantene. Mange buskingsskudd, brede blad, ofte opprett og kan bli høy. Tverrsnitt av stengelen er øyeformet. Akset er grenet med frø som sitter tett i tett på hver grein. Fargen på akset kan variere fra grønt mot rødlig over til brunt.

Forebygging og bekjempelse

Viktigste tiltaket er å oppdage plante før den får etablert seg!

Se etter høsehirse når en går floghavrekontroll. Luke enkeltplanter. Vask og blås rent utstyr som er brukt på infiserte arealer.

Kjemisk bekjempelse med godkjente midler mot grasugras i den enkelte kulturen, etter at hirsas har spirt.

Ta kontakt med landbruksrådgivinga ved funn og for anbefalinger av aktuelle tiltak.

Ny forskrift:

Absolutt krav om minst 2 meter vegetasjonssone

Av **ARILD B. WENNERGAARD**
Hedmarken landbrukskontor

Iny forskrift til produksjonstilskudd i jordbruket er kravet til 2 meter vegetasjonssone langs vassdrag med årssikker vannføring skjerpet inn ytterligere. I den gamle forskriften lå det an til reduksjon av produksjonstilskuddet dersom 2 meterskravet ikke ble overholdt. I den nye forskriften er kravet blitt absolutt for å motta areal- og kulturlandskaps-tilskudd.

Den nye ordlyden i forskriften er følgende: "Det kan ikke gis tilskudd dersom det ikke er etablert vegetasjonssoner mot vassdrag med årssikker vannføring. Vegetasjonssonen skal være tilstrekkelig bred til å motvirke avrenning til åpent vann under normal vannføring. Sonen

må være på minst 2 meter målt fra vassdragets normalvannstand, og kan ikke jordarbeides.

Bredden skal være på minst 2 meter, men samtidig tilstrekkelig bred nok til å motvirke avrenning fra tilstøtende åkerareal. Hellingen på arealet vil derfor være bestemmende på hvor bred vegetasjonssonen bør være. Det er viktig å merke seg at vegetasjonssonen ikke kan jordarbeides. Det betyr at sonen skal være permanent.

Bakgrunnen for denne innskjerpingen er pga. klimaendringene. Man forventer hypigere episoder med mye nedbør og mer ustabile vintre. Intense nedbørsepisoder spesielt når åkrene ligger uten plantedecke vil føre til økt overflateerosjon og dermed tap av næringsstoffer og jordpartikler til vassdragene. **Økt fokus på vannkvaliteten i alle**

vannforekomster gjennom Vannforskriften ligger også bak.

Norske forsøk har vist at vegetasjonssoner fra 5-10 meter har fanget opp over 70 % av partiklene, 50 % av fosforet, 30 % av nitrogenet og over 80 % av organisk materiale. Renseeffekten av plantevernmidler er målt i størrelsesorden 40-60 %. (Bioforsk 2011)

Vegetasjonssonen er også viktig på andre måter, kantsonen bindes og armeres på en naturlig måte slik at faren for erosjon og utgraving/utrasing blir mindre. Dermed er det et pluss både for dyrelivet og landskapsbilde. Ved planting av trevegetasjon kan det gis tilskudd til såkalte forurensningstiltak gjennom SMIL-ordningen.

Verdt å vite...

Varsel – rutiner ved vilt påkjørsler

Ved vilt påkjørsler ring **Politiet 02800**. Du kan også ringe nødtelefonen 112. Har du kjennskap til den lokale fallviltordningen og deres mannskaper kan disse også kontaktes direkte.

Ansvarlig for dødt vilt ellers i veibanen eller på veikanten i Ringsaker, er NCC Roads A/S, som kan nås på tlf. 175 eller mobil 406 48 213.

I Hamar, Stange og Løten er det Kolo Veidekke, tlf. 924 86 539.

Dyrevernemnda for Hedmarken 2013-2016

Medlemmer

- Agnes Sween, Tåsåsvegen 81, 2320 Furnes, leder
Mobiltlf. nemnd: 416 67 353, privat: 979 86 888
– e-post: nsween@online.no
- Ragnhild Myklebust, Thore Bjerkesv. 13, 2380 Brumunddal
Mobiltlf. 480 26 734 – e-post: rh-mykle@online.no
- Britt Dobloug, Sankt Mikael's veg 283, 2324 Vang
Mobiltlf. 402 20 387 - e-post: dbobloug@online.no

Varamedlemmer

- Per Gunnar Øxseth, Søndre Kongstedvei 13 C, 2340 Løten
Mobiltlf. 913 43 350 – e-post: peroex@online.no
- Hans Paulsen, Pålvegen 87, 2335 Stange
Mobiltlf. 971 72 825 – e-post: hans-pau@online.no
- Hanne Lystad, Nordvivegen 145, 2312 Ottestad
Mobiltlf. 477 55 551 – e-post: Q-rompa@online.no

Kontaktpersoner ved Mattilsynet

Kontaktpersoner ved Mattilsynet Avdeling Mjøsområdet:

Bente Fauske (avdelingssjef)	tlf. 22 40 00 00	tlf. 959 85 412
Elisabeth Nissen Nordbye	tlf. 22 40 00 00	tlf. 977 52 662
Tor-Egil Furu	tlf. 22 40 00 00	tlf. 909 78 320
Gry Almdahl	tlf. 22 40 00 00	tlf. 477 05 636
Line Lundstein	tlf. 22 40 00 00	tlf. 977 71 835

Bekymringsmelding Mattilsynet www.mattilsynet.no eller tlf. 22 40 00 00

Rovvilt – varslingstelefon (SNO)

Ringsaker

Olaf Tørubakken tlf. 950 31 065

Hamar, Løten, Stange

Simen Bredvold tlf. 918 27 296

Rovviltkoordinator i Hedmark

Stein Arne Brendryen tlf. 482 59 027

Gjennom hele året skal spor og synsobservasjoner av fredet rovvilt umiddelbart meldes rovviltkontaktene i regionen. Dette er viktig i forbindelse med bestandskartlegging av rovvilt. En god kartlegging av bestandet er avgjørende i forbindelse med tildeling av kvoter ved bl.a. lisensfelling. Dersom du ikke får kontakt med rovviltkontaktene i din kommune, prøv nabokommunen, rovviltkoordinatoren i Hedmark eller landbrukskontoret.

Telefonnummer veterinæravakt

Hamar, Løten, Stange	62 56 24 30
Ringsaker nord	480 98 770
Ringsaker sør	62 35 90 05 / 995 31 466

Registrer riktig gate- eller veiadresse i Foretaksregisteret!

Mange opplever å ikke få informasjon i forbindelse med eksempelvis produksjonstilskudd eller andre brev fra offentlige myndigheter som henter sine adressedata fra Foretaksregisteret. Posten leverer ikke lenger ut brev gate- eller veiadresse ikke er påført, adressene kun leses elektronisk og slike brev går rett i retur til avsender. **Derfor er det viktig at alle sørger for å oppdatere adresseinformasjon om sitt landbruksforetak i Foretaksregisteret i Brønnøysund.** Om man ønsker, kan man registrere både gårdsnavn og gate- og veiadresse som en del av adresseinformasjonen. Men det må da stå på to linjer. Det er den enkelte som er ansvarlig for å ajourføre adresseinformasjon for eget foretak, og skjema for dette finnes på Altinn.

Autorisasjonskurs for plantevernmidler

Det er lansert nettbasert autorisasjonskurs for de som skal fornye godkjenningen for kjøp/bruk av plantevernmidler er lansert. Innlogging til kurset finnes på Mattilsynets hjemmesider. Her ligger også veiledninger til hvordan kurset fungerer samt svar på ofte stilte spørsmål. Innloggingen skjer ved hjelp av MinID eller BankID. Se informasjon på nevnte side om innlogging m.m. Prisen for nettbasert autorisasjonskurs vil følge Mattilsynets gebyrsatser i Forskrift om betaling av gebyrer for særskilte ytelser fra Mattilsynet. Per januar 2016 er gebyret kr. 835,-. Det er opprettet en egen e-postadresse for henvendelser om kurset: autorisasjonskurs@mattilsynet.no. Henvendelser om kurset bes sendt til denne adressen, slik at de ikke kommer direkte til enkeltpersoner i Mattilsynet.

Det vil fremdeles være mulig å arrangere tradisjonelle autorisasjonskurs ved fornyelse. Mattilsynet har per i dag ikke satt noen avgrenset tidsperiode for hvor lenge dette kan gjennomføres. Her vil nok etterspørselen etter denne type kurs være med å bestemme. Arbeidet med å lage nettbasert førstegangskurs starter på nyåret 2016. Det vil ta tid før nytt opplegg for et førstegangskurs blir ferdig, så vanlig kursopplegg fortsetter også i alle fall i 2016.

Generelle miljøtiltak i jordbruket (RMP)

Av **TURID STALSBERG**
Hedmarken landbrukskontor

RMP står for regionalt miljøprogram og er en tilskuddsordning som ble innført i 2005. Hvert fylke har sitt eget miljøprogram med flere ulike miljøtemaer. Tilskuddene skal stimulere bondene til å gjøre tiltak for å begrense forurensning og fremme kulturlandskapsverdier. For 2015 var det satt av 428,5 mill. kr over jordbruksavtalen til ordningen. Av disse ble 42,3 mill. kr fordelt til Hedmark.

Hovedmålene for Regionalt miljøprogram i Hedmark er å:

- Opprettholde et variert og åpent kulturlandskap gjennom aktiv skjøtsel og bruk av ressursgrunnlaget
- Redusere forurensningen fra jordbruket og

Foretak som er berettiget produksjonstilskudd kan søke om RMP-tilskudd, samt beitelag som er godkjent av kommunen og som er registrert i Enhetsregisteret.

Det er krav til gjødslingsplan og journal over plantevernmidler for foretak som er berettiget produksjonstilskudd. Søknad sendes elektronisk via Altinn, eller eventuelt på papir til det lokale landbrukskontoret.

Søknadsfrist 1. oktober

Veileder, søknadsskjema og forskrift kan hentes her:
www.fylkesmannen.no/hedmark/RMP

samtidig fremme økt produksjon gjennom god agronomi

Miljøtiltakene kan deles inn i to hovedgrupper,

der den ene er tiltak innen kulturlandskap og den andre er tiltak mot forurensning. De mest omsøkte tiltakene innen kulturlandskap for våre kommuner er skjøtsel av seterlunder og seterlunder, seterdrift med melkeproduksjon og skjøtsel av artsrike slåttemarker og verdifulle innmarksbeiter. For tiltak mot forurensning er det utsatt jordarbeiding og miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel som det søkes mest på.

For Hamar, Løten og Stange har antall søknader vært jevnt de siste to årene, med 214 søknader. I 2013 var det så mange som 240 søknader, det året var det mange som søkte om tilskudd til utsatt jordarbeiding. De siste to årene har flere valgt å pløye om høsten.

I 2015 hadde Ringsaker 226 søknader. I 2014 og 2013 var det noen flere med henholdsvis 242 og 245 søknader.

AGRI-SERVICE

Tilbyr landbrukstakst på din landbrukseiendom ved eierskifte, salg, skifte, lånefinansiering m.m.

Kontakt:

Bjørn Ludvig Mehlum

Stolvstadvegen 9

2360 Rudshøgda

Tlf: 99641154

E-mail: blm@agri-service.no

Hjemmeside: www.agri-service.no

Autorisert landbrukstakstmann i :

MJØSEN SKOG

Vi gjør det trygt, enklere og mer lønnsomt å være skogeier

www.mjosen.no

Hogst, planting eller pleie av skogen, mye skog eller lite skog – vi hjelper deg!

Ta kontakt med Mjøsen Skogs dyktige skogbruksledere for en hyggelig skogprat og gratis befarings.

Ringsaker

Anders Flugsrud, mob. 900 55 662, e-post af@mjosen.no

Furnes, Vang og Løten

Eivind Nordby, mob. 476 03 609, e-post eivind@mjosen.no

Stange

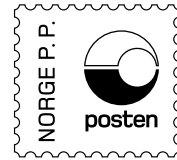
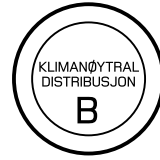
Frank Monsen, mob. 905 99 732, e-post fm@mjosen.no

Allma – skogbruksplan på nett
Oppdatert skogbruksplan er det viktigste verktøyet for forvaltning av din skog!

SØKNADSRISTER

Dato: Søknadsfrist for:

- 15. jan. Midler til forebyggende og konfliktdependende tiltak i forhold til rovviltskader (Fylkesmannen)
- 20. jan. Produksjonstilskudd i jordbruket, herunder tilskudd til husdyr, driftstilskudd til melkeproduksjon, driftstilskudd til spesialisert kjøttfeprod., tilskudd til bevaringsverdige storferaser, tilskudd til økologisk husdyrproduksjon, tilskudd til grønt- og potetproduksjon. Tilskudd til avløsning ved ferie (Kommunen)
- 1. mars Statstilskudd til skogsbilveger (Kommunen)
- 1. mars Tilskudd til tiltak i beiteområder (for beitelag) (Behandles av kommunen, avgjøres av Fylkesmannen)
- 15. apr. SMIL (spesielle miljøtiltak i landbruket) (Kommunen)
- 15. jul. Tilskudd etter vinterskade på eng. Landbrukskontoret må varsles straks du blir klar over at skade har skjedd eller kan oppstå. (Kommunen)
- 20. aug. Produksjonstilskudd, herunder til husdyr, tilskudd til dyr på beite, areal- og kulturlandskapstilskudd, tilskudd til økologisk husdyrproduksjon. arealtilskudd økologisk landbruk, omleggingstilskudd til økologisk landbruk, driftstilskudd i melkeproduksjon, driftstilskudd til spesialisert kjøttfeproduksjon (Kommunen)
- 1. okt. Tilskudd til generelle miljøtiltak herunder tilskudd til utsatt jordarbeiding, grassoner langs vassdrag og i vannveier, spredning av husdyrgjødsel om våren eller i vekstsesong. (Kommunen)
- 1. okt. Statstilskudd til skogsbilveger (Kommunen)
- 20. okt. Tilskudd til organisert beitebruk (for beitelag) (Behandles av kommunen, avgjøres av Fylkesmannen)
- 31. okt. Erstatning for avlingssvikt og erstatning for svikt i honningproduksjon. Landbrukskontoret må varsles straks du blir klar over at skade har skjedd eller kan oppstå. (Kommunen)
- 1. nov. Erstatning for tap av husdyr og tamrein til rovvilt (Fylkesmannen)
- 1. des. Søknad om melkekvote på ku for nyetablering (SLF)
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonelt landbruk (Landbrukskontoret/Innovasjon Norge). Innmelding av prosjekter til landbrukskontoret i god tid før søknadsfristen.
- 31. des. Erstatning for katastrofetap i husdyrhold for tap av sau på beite (Kommunen)
Varsle Landbrukskontoret så raskt som mulig.
- Hele året Tidlig pensjon for jordbrukere (Kommunen)
Tilskudd til avløsning v/sykdom mv. - frist 3 mnd. etter siste tilskuddsberettigede dag (Kommunen)
Tilskudd til drenering av jordbruksjord
Tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK), herunder ungsogpleie. (Kommunen)

Returadresse:
Landbrukskontoret i Ringsaker
Postboks 14, 2360 Rudshøgda

Forbered deg til våren med Strand Unikorn!

**Strand Uniwrap rundballeplast
– prisgunstig alternativ**

**Du kan også velge mellom flere
andre varianter av rundballeplast,
både til surfôr og halm**

Ensilering

For ensilering av surfôr kan vi tilby GrasAAT Lacto, GrasAAT Plus og Maursyre levert i ulikt kvantum etter behov (25l, 200l, 1000l, bulk)*

Såfrø

Spør oss også om vårt utvalg på både konvensjonelle og økologiske frøblandinger til surfôr, høyt, beite og grønnsfôr.

* Frist for bestilling av bulk er 5. februar 2016 for levering før påske (prisgunstig alternativ) og 18. mars for levering etter påske.

Strandveien 15, PB: 103, 2391 Moelv
Tlf: 62 35 15 00, Fax: 62 35 15 55
post@strandunikorn.no, www.strandunikorn.no

Strand Unikorn